

वदितना काव्यो-

पुस्तक.

COPY RIGHT

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮-૧૭

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સલિતનાં ડાહ્યો

વિષય ૬ - ૩

આ પુસ્તક મળવાનું ડેકાણું—

૧. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
મોરારજી ગોકલદાસ ચાલ નં ૨-૩૬.
સેન્ડહર્સ્ટ રોડ, ગિરગામ, મુંબાઈ.
૨. મેશર્સ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની,
બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ,
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ.
તથા જાણીતા સર્વ બુકસેલર્સની ત્યાંથી.

સ્વ૦ રા. ગોવર્ધનરામ મા. ત્રિપાઠીકૃત પુસ્તકો.

૩. આ.

સરસ્વતીચન્દ્ર ભાગ ૧ લેા: સાતમી આવૃત્તિ: ૨-૮

,, ભાગ ૨ જ્ઞે: ચોથી આવૃત્તિ: ૧-૮

,, ભાગ ૩ જ્ઞે: ચોથી આવૃત્તિ: ૨-૦

,, ભાગ ૪ થો: ત્રીજી આવૃત્તિ: ૩-૮

સ્નેહમુદ્રા (કાવ્ય) ત્રીજી આવૃત્તિ: ૧-૦

શ્રીઈશાવાસ્ય તથા કેન ઉપનિષદઃ ભાષાંતર કરનાર:

સ્વ૦ શાસ્ત્રી જીવરામ લલ્લુભાઈ ... ૦-૪

યુરોપ, એશીઆ વિગેરે ખંડોમાંની

મહાપ્રજાઓમાં જનસ્વભાવનાં

લાક્ષણિક દૃષ્ટાંતો ... (મળતી નથી)

લીલાવતી જીવનકલા ... ૦-૧૨

દયારામનો અક્ષરદેહ ... ૧-૪

The Classical Poets of Gujarat... 0—6

Marriage Forms under Ancient

Hindu law ... 0-12

એમ. એન. ત્રિપાઠી, એન્ડ કંપની,

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ, નં. ૨.

સચિત્ર લોકપ્રિય માસિક પત્ર

સમાલોચકના

ગ્રાહકોને ખાસ લાવથી મળતાં નવાં પુસ્તકો.
તૈયાર છે.

૧. ગુલામગિરીના ગળખા: નવ ચિત્રો સાથે.

અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડ કૃત ૨-૦

૨. લલિતનાં કાવ્યો: રા.લલિતની છપીસાથે.

રા. જન્મશંકર મહાશંકર બુચ-લલિતકૃત. ૧-૦

છપાય છે: આ વર્ષમાં બહાર પડશે:

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ: ચિત્રો સાથે.

રા. કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈ, બી. એ.

એલએલ. બી.

૪. કમલાના પત્રો:

રા. શિવલાલ ઉત્તમરામ યાજ્ઞિક.

આ સૌ પુસ્તકો સમાલોચકનાં ગ્રાહકો—જેમણે

અમ્હારા દસ રૂપીઆની યોજના પ્રમાણે

લવાજમ ભર્યું હશે તેમને દસ ટકાના

વળતરથી આપવામાં આવશે.

રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોરારજી ગોકલદાસ ચાલ નં. ૨-૩૬

સેન્ડહર્સ્ટ રોડ, ગિરગામ, મુંબાઈ, નં. ૪.

ग. ललित

(१९२)

લલિતનાં કાવ્યો.

કર્તા,

રા. જન્મશંકર મહાશંકર જીવ્ય.
(લલિત.)

પ્રકાશક,

રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.
મુંબાઈ.

સંવત્ ૧૯૭૪.]

[ઈ. સ. ૧૯૧૮.

મૂલ્ય રૂપીઓ એક.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી લેખીગ્રંથ-સંગ્રહ
૭૯૧૯

દ્વિતીય આવૃત્તિ.

અંતર્યામિત્વના હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.

Printed by

Bhiwaji Hari Shinde at the Tatva-Vivechaka Press,
Nos. 1, 2, 3 Khetwadi Back Road, Bombay;

and

Published by

L. G. Tripathi, Morarji Gokuldas Chawls No. 2-36,
Sandhurst Road, Girgaon, Bombay.

અમ્હારા બે બોલ.

ગુર્જરભૂમિનાં પુણ્યક્ષેત્રમાં અમ્હારા સ્નેહી રા. જન્મશંકર મહાશંકર યુય, લલિતના મીઠા નામથી આજ વર્ષોથી પ્રસિદ્ધ છે. અર્વાચીન ગુજરાતના એક ભાવભીના અને કોમળ દૃજન કરતા કવિતરિકે રા. જન્મશંકર પુષ્કલ જાણીતા થયા છે. ગુજરાતે તહેમનાં કાવ્યો આદરથી અને પ્રેમથી વાંચ્યાં છે અને હજી પણ વાંચે છે: ભાવિ-નવીન ગુજરાત પણ તહેમના રસ-કલ્પોલ આનન્દથી સ્ફુરશે-એ તહેમની કૃતિઓની સફલતા છે.

આ કાવ્યસંગ્રહની દ્વિતીય આવૃત્તિનું અમારૂં પ્રસિદ્ધિકાર્ય એ સ્નેહભીના ભાઈની પ્રયત્ન ઇચ્છાનું જ પરિણામ છે. એમના શ્રીજ્ઞ અનેક કાવ્યો આ સંગ્રહની પ્રથમ આવૃત્તિ બહાર પડ્યા પછી વેરાતાં વેરાતાં છપાયાં છે. એ દ્વિતીય સંગ્રહ પણ શ્રી જગન્નિયંતાની ઇચ્છાથી છપાશે અને ગુજરાતના ચરણે ધરાશે. આ આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવાની અમ્હને રજા આપવા માટે તે ભાઈ નો અમ્હે અંતઃકરણથી હિપકાર માનીએ છીએ અને પુણ્યભૂમિ ગુજરાતને ચરણે આ પુસ્તક મૂકતાં એવી આશા રાખીએ છીએ કે ગુજરાતના રસિકજીવનમાં જે ભાવ લલિતનાં કાવ્યોએ આજ સુધી ભજવ્યો છે એને ગુજરાત સવિશેષ વધાવી લેશે અને એ ભાઈની કૃતિઓની યોગ્ય કદર કરશે.

મુંબાઈ,
૧લી સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૮. }

પ્રકાશક.

અનુક્રમણિકા.

અનેરી આશાનું સ્થાન	૬૦
અમરાવતીનાં અતિથિજન	૨૩
અમારી પિછાન	૧૨૦
અમે તો કાઠિયાવાડી	૧૧૦
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !	૧૨૯
અમે તો વસુન્ધરાના વીર !	૧૨૧
અલખ દરબાર	૧૩૫
અસાડિલા રાજ	૭૨
આજનો આનન્દ	૮
આંસુડાંની લદાણુ	૧૩૧
એક યાચના	૪૪
કાળી કોયલડી !	૮૦
કુટુંબભાવ	૯૦
કુમળાં દિલની દાઝ	૧૩૩
કોકિલાને	૨૨
ગા ને, કોયલડી !	૫૮
ગૃહદેવીનાં દર્શન	૪૯
જય ! સરસ્વતી !	૩
જીન્દગીના લહાવ	૭૯
દર્શનનાં જાદુ	૬૭
દુઃખિયાંનાં ખેલી	૧૦૨
દેવબાલકનાં દર્શન	૮૩
દોરંગી દુનિયા	૭૮

પ્રણયવેણુ	૪૮
પ્રભુનાં દર્શન	૧૨૪
પ્રભુનું શરણુ	૧૩૪
પ્રિય જનોને સમર્પણ	૧૩૬
પ્રિય લતાને	૫૧
પુલની પાંખડી	૧
અલવીર આલકો	૧૨૫
આલ ગીત	૧૨૭
આલવસન્ત	૮૫
આહુક : (નળદમયંતીનો પુનર્યોગ)	૯
બહાવરી આલાને	૩૮
બહેનના બોલ	૯૩
બહેનને મંગલમાળા	૯૧
ભક્તવીર નરસૈયાને વન્દન	૧૦૭
ભાઈ ને બહેન...	૮૯
બૂલી શકું કેમ, કહે ?	૩૯
મહુલી	૫
મા તે મા	૧૦૧
માના હલાવ	૯૮
માઆપની સેવા	૯૭
મૃગલીને	૪૨
મહારૂં રમકડું	૬૬
મહારો એક જન્મદિવસ...	૫૩
રમતા રામ	૧૨૬
રસિક રમણી	૬૨
લગ્નમંગલ	૪૬
વરધેલીની વાત	૬૪

વરસાદને સાદ	૭૬
વસન્તને વધામણે	૪૧
વસમી વિદાય	૪૩
ઠાલા કલાપીને	૧૦૪
ઠાલાંને તુંકાર	૬૮
ઠાલાં સહુ! આવો, આવો!	૬
ઠાણું વતન	૧૦૮
સખીનો જન્મદિવસ	૫૪
સખીનો માતૃવિરહ	૯૯
સજ્જેડીલાં સન્ત	૭૧
સતી સીમન્તિની	૫૭
સદ્ગત દેવીનો સંવત્સર...	૫૫
સન્તન	૧૨૨
સાધુડિયાં	૧૩૦
સાઝહમ્ સાઝહમ્	૫૬
સુરવરની મુરલી	૭૪
સ્તવન	૧૨૮
સ્નેહનાં સદાપ્રત	૯૨
સ્વજનના સ્નેહ	૭૦
હરિણીને	૩૬
હસ્તિનાપુરમાં રાજ્યારોહણનો મહોત્સવ : ૧-આમંત્રણ,					
૨-સ્વાગત, ૩-વધામણાં, ૪-દેશોદયની ઉષા, ૫-હિન્દ					
મૈયાનાં હાસ્ય, ૬-પ્રિટનને ખે ખોલ, ૭-વિદાય ...					
હાલરડું	૮૨
હિન્ડોલ	૮૭

બીજી આવૃત્તિનાં નિવેદન.

૧.

“લલિતનાં કાવ્યો” ના આ સંગ્રહની પહેલી આવૃત્તિ, સને ૧૯૧૨ માં પ્રસિદ્ધ થયેલી હતી; ને તે આપણા સર્વપ્રિય કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામનું સ્નેહકૃત્ય જ હતું. તેથી તેની આ બીજી આવૃત્તિ, એમની મૂળ પ્રસ્તાવના સહિત, લોકપ્રિય થઈ પડેલ એના એ જ સ્વરૂપે, એ રસર્ષિસખાને કંઠે કૃતાન્નભાવે ધરિયે છિયે.

આપણા સાક્ષરદ્રષ્ટા ગોવર્ધનરામભાઈના સત્પુત્ર ભાઈ રમણીયરામે પ્રેમપરિશ્રમ લઈને આ બીજી આવૃત્તિ છપાવી છે તેથી વિશેષ કૃતાર્થ છિયે.

સને ૧૮૯૩ થી પ્રથમ રચાતાં આવતાં કાવ્યોમાંથી આ સંગ્રહમાં તો સને ૧૮૯૭ થી સને ૧૯૧૨ સુધીમાંનાં જ થોડાંક છે. “વડોદરાને વડલે” નામક બીજા સંગ્રહમાં તે પછીનાં, સને ૧૯૧૪ સુધીમાંનાં જ કેટલાંક છે.

બીજાં અપ્રસિદ્ધ કાવ્યો વગેરે પણ છે તેમાંથી આપણા રસગુણુજ ગુર્જરસુરાષ્ટ્રને ચરણે, અન્યથા કેટલાંક, રસકીર્તનરૂપે ધરાતાં આવે છે તેમ જ આવા સંગ્રહસ્વરૂપે પણ ધરાશેસ્તો.

૨.

અમારા સાહિત્યજીવનની જન્મજયંતીને આ વર્ષે, અમને પણ પ્રોત્સાહન ભર્યાં સમકાલીન જાગૃત દર્શન થાય છે કે આજ,

આપણા ગુર્જરાટ્ટને, પ્રભુભૂમિ ભારતના અપૂર્વ આહૂતરીકે, સમગ્ર મનુષ્ય જગત્ પીછાને છે તો હવે—ગુર્જરી સંસ્કૃતિના સદાયચરિત ગુર્જર સાહિત્યાદેશો ધરીને, આપણા એ જગત્ને પ્રભુપન્થની મહાયાત્રામાં આગળ ધપવામાં આપણે પણ અગ્રપદે સહાયભૂત થઈ શકીશું.

આદર્શ જીવનનાં જગત્સ્વપ્નો કહોને નથી આવતાં? ને આવે છે તેને તો સ્વદેશીયે જ તે સાચાં પડે છે. મહાપ્રભુનો જ એ અનુગ્રહ સર્વને સફલ હજે!

શ્રીકૃષ્ણજન્મજયંતી: સં. ૧૯૭૪. (જન્મશંકર મહાશંકર બુચ્ચ ગુર્જરસુસાધના વડોદરાને વીરવડલે.)
લલિત.

પ્રસ્તાવના.

‘લલિત’નું નામ કેટલાંક વર્ષોથી ગુજરાતને પરિચિત છે. અને તહેમનાં કાવ્યો ધણાંને પ્રિય છે. બહુ વાટ જોવરાવ્યા પછી આજે એમનો કાવ્યસંગ્રહ પ્રસિદ્ધ થયેલો નિહાળી ધણાંને આનન્દ થશે.

ઈ. સ. ૧૮૯૭ માં રા. રા. જન્મશંકર મહાશંકર બુચ-લલિત-નું (-ક્યાં છે મળ!-એ નામનું-) એક કાવ્ય ‘સુદર્શન’માં પ્રથમ છપાયું. ત્યહાર પછી આજ સુધીની પંચદશીમાં જૂદાં જૂદાં માસિકોમાં તહેમનાં ધણાં કાવ્યો છૂટાં છૂટાં વેરાયલાં છે. ઈ. સ. ૧૯૦૪ માં ભવભૂતિનાં ઉત્તરરામચરિત્રની છાયાવાળું “સીતાવનવાસ” નામનું એમનું લખેલું નાટક કાઢિયાવાડમાં ભજવાયું હતું, અને તહેમનાં ગીતો છપાયાં હતાં. ગોવર્ધનરામભાઈની અને પ્રો. ગર્જરની સૂચનાથી સ્નેહમુદ્રા ઉપર એમણે એક વાર્તિક લખવા માંડ્યું છે. એમનો અપ્રસિદ્ધ કાવ્યભંડાર તો મ્હોટો છે, તહેમાંથી આ પુસ્તકમાંની તો મ્હોટે ભાગે ગીતમાલા જ છે.

સદ્ગત સાક્ષરોમાં ગોવર્ધનરામભાઈનો તથા કુલાપીનો લલિતને પ્રસંગ પડ્યો હતો, અને તે સાક્ષરોની છાયા લલિતનાં કેટલાંક કાવ્યોમાં તરે છે. ભગવતી મીરાંના બજનોની પ્રેરણા પણ કેટલાંક બજનોમાં છે. ભૂતકાલનું ઋણ સૌને માથે હોય છે, ને લલિતને માથે પણ છે. કવિતા દેવીના પૂજનાર્થે જતાં,

સરસ્વતીમંદિરનાં પગથિયાં રહડતાં રહડતાં, પગથિયે પગથિયે બેઠેલાં કંઈ કંઈ માળા અને માળણની છાબોમાંથી પુષ્પો અને પુષ્પોના પરાગ, સૌની પેઠે, લલિતે પણ લીધાં છે, અને પોતાને ઘેરથી લાવેલી કુંકુમઅક્ષતની પૂજનસામગ્રી ભેગાં દેવીને ચરણે અર્પ્યાં છે. લલિતના કાવ્યછોડ ઉપર આશપાશના તરુ-વરોની છાયાઓ પડેલી છે, છતાં તે છોડનાં ફુલડાંઓનાં રંગ ને સુગન્ધ તો પોતાનાં જ છે. તેમનાં કવિતપરાગનું લલિત ને મનોહર વ્યક્તિત્વ આ સંગ્રહમાં તરવરે છે જ.

લલિતના આત્મત્વનો પ્રથમ અંશ આ સંગ્રહના અર્પણના કાવ્યમાં સુસ્પષ્ટ છે.

જનની! તાત! ને જહેન! બન્ધુ હો!

સહચરી! સખા! બાળુડાં અહો!

ગૃહ કુટુંબ ને દેશ વિસ્તર્યાં:

પ્રિય જનો! તહમે અન્તરે વસ્યાં.

માતા પિતા બન્ધુ ભગિની ધર્મપત્ની મિત્રો બાલકડાં: એમના મૃદુ અને સુન્દર ગૃહભાવ લલિતના ઘણાં અને સારાં કાવ્યોનો આત્મા છે. ‘પ્રિય જનો’ લલિતને મન ‘દેવદેવી શાં’ છે. પ્રિય જનોને જ ‘નયનને અમી’ લલિતનાં ‘પ્રાણ પોષાયા’ છે. એકદેશી સ્નેહનાં કાવ્યો અને નવલકથાઓના આ યુગમાં ‘જહેનના બોલ,’ ‘જહેનના આંસુ,’ ‘મા તે મા,’ ‘માબાપની સેવા,’ ‘ભાઈ ને જહેન,’ એ અને એ કોટિનાં કાવ્યો વિશાલ અને ઉદાર કુટુંબવાત્સલ્યનું સ્મરણ કરાવે છે.

આવી રૂઢી લીલુડા લીમડાની છાયા;

એવી મહારા માવતરની માયા.

લોકગીત.

લલિતને કુટુંબનિર્મળની લીલી ને મીઠી છાયા શીતલતા અને આરોગ્યવર્ધની મળ્યાં છે, તેમ જ હિતકર કડવાશે મળી હોય એમ ભાસે છે. નહિ તો સમર્પણનો ઉદ્ધાસ લલિત છન્દના પ્રલંબ સૂરોમાં ન ઉતરત. મીઠાશની જ મૈત્રિ ન હોય, કડવાશ અનુભવ્યા છતાં યે હૃદયઉખા ઓસરે નહીં, એ દર્શન વિરલ ને વંદનીય છે.

અને એ લલિતના કાવ્યોનો ખીન્ને સત્ અંશ છે. ‘ધા સુણિયે દુઃખિયાંની’ એવાં દુઃખના અનુભવ ને પોકાર છે, ‘કુમળાં દિલને ન દૂભવળે રે’ એવી આરતી છે, છતાં ઉરનો ઉમળકો તો જોવો ને તહેવો જ છે. લલિતને મન ‘આંસુડાં તો કેસુડાં’ છે. ‘સન્તાન મન ભરિયાં મળળે રે અન્તરને મન્દિર’ એવી જ વાંછા સદા રહે છે, અને ‘કુમકુમને પગલે પાવનિયાં એવાં પ્રભુજનિયાં’ ને ચરણે હૃદયનાં ફૂલ નહિ તો ‘ફૂલની પાંખડી’ યથાશક્તિ અર્પવા તે હમેશાં સજ્જ જ છે.

લલિતનાં આત્મતત્ત્વનું ત્રીજું કિરણ ઉગળું છતાં સૂક્ષ્મ છે. કોઈને મહાભારતરામાયણના કુન્દુભિનાદ રૂચે છે, કોઈને કાલિન્દ્રસની મનોહારી સુન્દરતા કે ભવભૂતિની સૂક્ષ્મદર્શી સુકુમારતા ગમે છે. સિતારની રમઝટ જામી હોય તહેમાં કોઈ આનન્દ માને, તો જેમ સિતાર ધીમે વાગે, જેમ તહેના તાર મન્દ ને કુમળા ખોલે, જાણે જળનાં કણ ટપકતાં હોય એવો કુમારવાળો શબ્દ, પવનની ધીરી લહરી સમે, રઘુરેઃ એ કોઈને પ્રિય

હોય છે. લલિતનાં કાવ્યોમાં દુન્દુભિનાદ નથી, સૂરાવલિની રમઝટ જામી નથી, પણ રનેહના શ્વાસોદ્વાસ સમી સુકુમારતા છે. વનધટામાં ઊંડી ઘેરાયેલી કોકિલા ધીરું-અતિ ધીરું સુકો-મળ ટહુકે, એવો લલિતનાં કેટલાંક કાવ્યોનો ટહુકો છે. પર્વ-તમાંથી નિચોવાઈ નિચોવાઈ જલધારા ટપકે, તેમ એમની શબ્દધારા ટપકે છે.

લલિતનાં કાવ્યોનું લાલિત્ય, શબ્દોને લગાવવામાં, લય કે ધ્રુવની પસંદગીમાં, અને ભાવપ્રદર્શનની શૈલીમાં છે. જેવાં ભાવનાં ઝરણુ કુમળાં છે, તેવાં ગીતલય અને ગીતોમાંની પદાવલિ પણ સુકુમાર છે. લલિતનાં વ્યક્તિત્વવાળાં કાવ્યોમાં લાલિત્ય પ્રધાન ગુણ હોવો જોઈએ, અને છે. ‘ના, હો નાથ! ના હો! ના હો’ ‘શાન્ત થાવ, સ્વસ્થ થાવ,’ ‘વસમી એક વિદાય’ એ પદોની કુમાશ ઓર જ છે.

પણ લલિતના ગુણોમાં જ એમની સીમાઓ રહેલી છે. એમના ભાવનાં ઝરણુ સૂક્ષ્મ છે, પણ વર્ષાકાળનાં પૂર સમાં, વિશાળ નથી; એમનો પ્રિય શબ્દ ‘લગીર’ છે, ‘મહા’ નથી : વામન અને વિરાટ ઉભય સ્વરૂપ હજી તે ધારી શકતા નથી. એમનું હર ‘આળું’ છે, ને મન ‘મોળું’ છે. આ ગીતસંગ્રહમાં હરની ઉમદા ઉમિઓ છે, છતાં વિચારની તો ઉણપ જ છે. Poets are the heralds of philosophy એ વર્ડઝ-વર્થનું સૂત્ર, ‘જ્ઞાન એ કવિતાનો આત્મા છે,’ એ ગોવર્ધન-રામભાઈનો સિદ્ધાન્ત, કે ‘કવિ એટલે દ્રષ્ટા’ એ ગીતાઉપનિ-ષદમાંનું અર્થરહસ્ય : હજી લલિતની દૃષ્ટિમાં ઉતર્યા લાગતાં

નથી. લલિતની નોકાને શઢ ચ્હડ્યા છે, પણ મંહી નીરમ નથી. તેમને સંસારના અનુભવ થયા છે, મન્યન ચાલે છે, પણ માંખણ હજી ઉતર્યા નથી.

લલિતનાં આ કાવ્યસંગ્રહનું આવું સ્વરૂપ છે. અધુરાપણું —ને કોણ અધુરું નથી ?—છે, છતાં લલિતનાં કાવ્યો ગુજરાતે સત્કાર્યા છે અને સત્કારશે : કારણ કે ત્હેમાં ગુજરાતને ગમતા ગૃહભાવ, કોમળતા, લાલિય, ને લાડ છે. ગુજરાત એમની ભણી આશાની આંખે જોતું આવ્યું છે, ને જૂવે છે. આવી રૂઢી સૌરભવન્તી અન્ય પાંખડીઓનાં, તેમ જ પ્રકૃષ્ઠ પુષ્પોના ચે, હજી ગુજરાતને અભિલાષ છે.

૧-૪-૧૯૧૨
રાજકોટ.

}

નહાનાલાલ દલપતરામ કવિ.

લલિતનાં કાવ્યો.

લલિતનાં કાવ્યો.

કુલની પાંખડી.

સોરઠ, ત્રિતાલ.

કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

ઉરની એ અધૂરી લહાણુ;

અમીમય આંખને અહેશાન :

કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

સ્વજન સ્નેહનાં ઝરણું રેલે,

દિલ્લદરિયાવ અહો ! એ ઝીલે !

પ્રાણુપાંદડી ખીલી રહે,

ત્યાં ખીજાં શાં સન્માન ?

કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

છલકાતા રસભાવ તરંગે,
 પ્રકાશપરિમલ ઉછળે અંગે;
 પ્રકુલ આત્મકમળ ઉલટે,
 ત્યાં ખીજાં શાનાં દાન !
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

અનંત દલપર વહાલાં મ્હાલે,
 અમર વેલ સુરતરુ સમ જુલે;
 પ્રીતિલક્ષ્મી પ્રભુમય પ્રકટે,
 ત્યાં પ્રભુતાનાં રસપાન !
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

દૃષ્ટિયોગમાં મધુરું હસતાં,
 વહાલઉમળકે અધૂરું બિલસતાં,
 રસિયાં જન કલ્પોલ કરે,
 ત્યાં અધીનતાનાં તાન :
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને પરિચય,
 રમજુમતું અમ જીવન રસમય;
 એમાંની આ એક જ—
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !
 ઉરની એ અધૂરી લ્હાણુ;

અમીમય આંખને અહેશાન :
કુલની પાંખડી હમો, પ્રાણુ !

જય ! સરસ્વતી !

ભૈરવી.

જય ! સરસ્વતી !
સુકુમાર નન્દિની !
મલકતી મનસ્વિની !
ઉરસરવિલાસિની !

વિમલ સરલ રસતરંગ સમ અમ,
હો સ્વચ્છંદ વિહાર !
તુજ કૌમાર કળાયલ સમ હો
ભાવ જીવન સંસાર !

જય સરસ્વતી !
પ્રતિભા જગાવતી !
અમીરસ ઉછળાવતી
સુરવેણુ ગાજતી !

દેવપુત્રી ! સંજીવની ઉષ્મા !

જ્યોતિ આત્મહિત !

પ્રાણપ્રેરણા ! પ્રણયપ્રચારક

વિષ્ણુ બક્ત તુજ યાવ !

જય સરસ્વતી !

મલકાવી મહાલતી !

ઉમંગઆશ સોંચતી,

પ્રભુપંથ દાખતી !

જય ! સરસ્વતી !

સુકુમાર નન્દિની !

મલકતી મનસ્વિની !

ઉરસરવિલાસિની !

મદૂલી.

“કાનુડો ન જાણે મહારી પીડ” લગવતી મીરાંબાઈના
એ લજનની ધૂન.

મદૂલી મજની પેલે તીર,
સંતો બહાલાં !
અનેરી અમારી એ લગીર !

ટક્કો વેલડિયોવાળાં,
કુમળાં ફળપ્રુલ રસાળાં;
લઈ જવ લહાણાં એ લગીર !
સંતો બહાલાં !

મનની કંઈ મોજમજઓ,
રસિયાં ઉરનો કંઈ લહાવો,
લેવાને આવજો લગીર !
સંતો બહાલાં !

રહામે સંસારી વિલસે,
બચ્ચે જીવનસરિતા વહે :
રેલવિયે ત્યાં રસરંગ લગીર !
સંતો બહાલાં !

ઉડવાય સફર સહિયારી,
સુખદુઃખની કંથા ધારી :

આનન્દ ઝોર એ લગીર !

સંતો ંહાલાં !

લગની રહેવા રહાવાની,

ગીતડાં પ્રભુનાં ગાવાની,

લાગે તે આવજો લગીર !

સંતો ંહાલાં !

મદુલી મળની પેસે તીર,

સંતો ંહાલાં !

અનેરી અમારી એ લગીર !

ંહાલાં સહુ ! આવો, આવો !

નટ-કેદાર.

ંહાલાં સહુ ! આવો, આવો !

ંહાલાં ! આવો લહાવો,

ંહાલથી વધાવો :

આવો, સહુ ! આવો, આવો !

બહાલાં સહુ ! આવો, આવો !

૭

પોષક પૃથિવીનાં,

પાલક પ્રભુનાં,

અમર બાલકડાં !

આવો, સહુ ! આવો, આવો !

સન્ત સદનમાં,

સહોદર ! રમતાં;

જનની જનકનાં

ગીત સહુ ! ગાઓ, ગાઓ !

જગજનહિતનાં,

સહજવિતમાં,

સહુમય બનતાં,

રહાઓ, સહુ ! રહાઓ, રહાઓ !

સરલ રસિકડાં !

કશ્યુ જીવનમાં,

ઉરફળપ્રુલડાં !

લહાઓ, સહુ ! લહાઓ, લહાઓ !

જન્મભૂમિનાં,

કુલજીવતરમાં,

ગૃહનાં સુખડાં,

છાઓ, સહુ ! છાઓ, છાઓ !

ઠાઠાં સહુ ! આવો, આવો !
આવો, સહુ ! આવો, આવો !

આજનો આનન્દ.

સોરઠ-ત્રિતાલ.

અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !
લીલાભરી લહરી સમ વિહરંત,
અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

ગઈ કાલ તે કાલ આવતી,
આજ એકની એક,
ધન્ય સમય હો ! જે પણ મળિયે,
આપણુ એક અનેક !
અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

સ્વજનશરણુમાં અંતર ગુંજે,
નાચે નટવર પ્રાણુ;
-ડાલે ને બોલે કંઈ જોખી,
કરી મધુરાં નિબદ્ધાન !
અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

ત્રીલિયે હો ! ચાલો ! આત્માનાં

સુન્દર તેજસુગંધ !

રસલીલાં પુલકાં સમ ઝુલિયે

વિભુઉર સલિત વસંત !

અહોહો ! આજ ધણો આનન્દ !

લીલાભરી સહરી સમ વિરહંત,

અહોહો ! આજ ધણો આનન્દ !

બાહુક.

(હરિણી—)

(નળદમયંતીનો પુનર્યોગ.)

૧.

ધપતી ધપતી વેગે રાત્રિ ધીમી પડી જાય છે :

ઉડુગણુ ભરી પાંખો પહોળા કરી ઉડી જાય છે :

અનહદ ધ્વનિ ઊંડે ઊંડે ગભીર શુણાય છે :

ધીમું વિકસતું શીળું ઝહાણું, શિશુસમ, વાય છે.

અણુસમજી એ બાલુડું તો અખોલ હસ્યાં કરે,

બટુક ગબર પાવો એખી બજાવી રમ્યાં કરે :

બની રમકડું હોયે જૂલે ઉષા રવિને કરે :

સ્મિતથી સૂચવે : “ મોંઘા લ્હાવા કસોટી પછી મળે. ”

દ્વિય સરસાં રાખી શાંતિ અને સુનકારને,

હસતી રમતી ગાતી ગાતી નદી વહી જાય છે.

સુરખી નબની હાથેલીમાં વધાવી નચાવતી,

મુદિત મુખડે બાલા ઘેલી વધે કુદી નાચતી.

૨.

સ્થિર નજરને ન્હાના ધોધે નચાવતું આ સમે,

અહિં ઉભું હશે ઉત્કંઠાથી ઉષા સમ કાણુ એ ?

તીર પર જૂલે આરાવાળી અલૌકિક વાટિકા,

બવન વચમાં : ત્યાંથી આવે ઉન્નસબરી શું આ ?

વિમલ વસનો ધોળાંવાળી સુમંગળ મૂર્તિને,

ઝલકે, વદને નિરાશાની કર્ણ છવાઈ છે :

ઉર ઉછળતી ભાંડી આજ્ઞા છતાં સ્મિત છાય, ને

પ્રણયપ્રુતળી ગાતાં રવે; રડી વળી ગાય છે :

ગીત—આશાવરીના લયમાં.

હો ! બલા ભગવાન ! દેવા ! હો ! બલા ભગવાન !

દુઃખીના વિશ્રામ : દેવા !—ધ્રુવ.

બૂલી એ “ ગઈ કાલ ” જતાં,
જહાણાં ઉડ્યાં ફેંક વાતાં ;
તહોયે આવી “ આજ ” આ કાં ?
હો ભલા ભગવાન !

દારણુ દુઃખના પ્રતાપે,
કેં વળે અંધારાં આંખે !
ના સૂઝે, બવને બૂલાવે !
હો ભલા ભગવાન !

વૃત્તિ ઉઠતાં તો જહાલાં,
તજ દે વિસારે જહાતાં :
તહોયે એ ન મટે મનમાન્યાં :
હો ભલા ભગવાન !

જહાલાંને વિચારવાની,
ઉરની અમીસરવાણી,
જીવતી ન સુકાવાની :
હો ભલા ભગવાન !

બીનાં મર્મ બોળા સ્વજનના,
કેં થટે સતેજ યાવા,
ઉરાડી અમીના છાંટા :
હો ભલા ભગવાન !

કેં વિચાર્યું ન જાય એવું,
 દુઃખડું આ કોને કહેવું ?
 કયાં સુધી અમારે રહેવું !
 હો ભલા ભગવાન !

બાળકડાંની બાંહ ધરોને,
 ઉગારી નિભાવી લ્યોને,
 રહામે અમારી જીવોને :
 હો ભલા ભગવાન !

પ્રતિ સમય આ, નાહી, આવું સ્તવી, નમી તેજને,
 તટપગથીએ જિન્હા ઊંડા નિસાસથી એ ચ્હડે :
 ઉર ધડકતે, બીની આંખે રહે, નિરખી બધે :
 જડ સમી દિસે સૃષ્ટિ નિત્યે : છતાં ઉભી કાં રહે ?

મુખ ગરીબડે રોયા જેવે, કરે કંઈ શોધ સાં,
 લહરી ત્રવણે છાતું ફૂળ ગઈ સખીકૃત્ય કેં ;
 પીગળી પુલકે, બહીલી મુગ્ધા, “ વિભુ દીનના ! ” લવી :
 વિરહિણી ગઈ ભૂલી રોવું શુણી કંઈ જહાવરી !

ચપલ ચતુરા એવું એ શું હશે ચમકે ભલા !
 પરિચિત સ્મરે પૂર્વાવસ્થા ચક્રિત જ ચંચલા :
 “ સ્વજન સૂર એ : એનો એ ! હા ! ખચિત મધુર એ ! ”
 વદી ઉમળકે, આવે ત્યાંથી, જવા-વધી, સૂર એ.

૩.

ચીરી સમીપની ઊડી ખીણા બયાનક બેખડે,
પતિત જનની પીડાને શું અવાજ હશે થતો ?
ખડક સમી એ કાળી કાળી કઠિન જ બેખડે,
કંઈ સમયનું કો એ જોતું ઉભેલ લગ્યાં કરે ?

સ્મિતરુદનના બૂલી ભેદો ગઈ હતી આંખ એ !
તહીં લીસરડા ઝાંખા આશા ઉડેલ તણા વસે !
વિતક વરસ્યા કેં કેં તેથી ફરી ગઈ આકૃતિ,
સ્વજન પરખે એવી મુદ્રા ન જેની ય, તે લવે :—

“ શું ઉડી ગયું એ ? પંખી મહારા ! ઉડી ન જઈશ તું !
લલિત મધુરી આ લીલાના અમાનુષી સત્ત્વ તું !
કરુણુ ગીતડાં ગા ને ! ગાયાં ન કાં કર તું હજી ?
મુજ ગરીબની ઝોઘી ધરુણ ન કાં કર તું પુરી ?

“ વિદ્ય નવ થા; છૂપી ગાળે ભલે સ્વર-મૂર્તિ ! તું :
સહચરી ઉડી, સ્વપ્નું ઉડ્યું, જશે પણ ઊડી તું ?
રમરણ-ઉખળ્યા, તું ગાશે તો વણા શમશે કંઈ,
વ્યથિત જનની તપ્તિ ટાળો ન સાંત્વન કાં દઈ ?

“ પ્રતિપળ દિને કે રાત્રિએ સુતાં ત્યમ જાગતાં,
તરવરી રહે વરતુ વહાલી તણી પ્રતિમા સદા !

મુજ અધમતા કેશં ચિત્રા ચીરે ઉર, ત્હોય ત્યાં,
સુખ અધિક હું માતું, છાજે ધડીક ન એ છતાં!

૪.

“ પ્રિય સ્વજનના મીઠા સ્વપ્ને મયું શ્રમવાય, ત્યાં,
સહ પજવતાં ત્રાસે પ્રાણી ભવે અળખામણ્યાં :
અજળ સૂર એ ઉડો ગેળી સમીપ શુણ્યાય ક્યાં ?
પરિચિત સમી સૌથી શાંતિ ગમે શમી એય ક્યાં ?

“ રહી હૃદ હવે આવી ! ત્રાહિ ! સહી ન શકાતું કે :
પ્રિયજન વિના હેયું ખાલી કરી ન શકાતું કે :
પ્રણયી જનને વહાતાં પાછું જુએ નવ પાતકી,
ધટતી જ દશા આવી એવા કઠોર નઠોરની !

“ કંઈ સમજતાં શીખ્યો ત્યાંથી તવાય જવરે તનુ :
અનુભવ મને વહાલાંઓના વિયોગ તણા બહુ !
નથી વિરહ કે જાડી પીડા ખમાતી જરી હવે :
રતિ નથી રહી નીચોવાતાં ભવે કંઈની મને !

“ વળી હૃદ, વિધિ ! જ્ઞેને, ખાપુ દયા કરી દે ક્ષમા !
ધસડી ધસડી છોલે, છૂંદે : છતાં તું જુવે ન કાં ?
નવ ધસડ તું ! અંધી આવે અકાળ અશક્તિથી :
વિવિધ દમને શાંતિ સ્વપ્ને દીઠી ન કદી જરી.

“ વિધિ ! ધસડતાં બહાલાંઓને જરા રમરવા જ દે,
 પ્રણયસુખની યાદી મીઠી પળેક જળવને :
 મુજ અધમને, આવી ઓછી વસે, ઉર, વાસના,
 કૃપણ ક્યમ થા બાપુ ! તેને થડીક નિભાવવા !

“ કંઈ નહિ, બહે, બહાલાં સર્વો અલૌકિક વિશ્વનાં !
 રમત રમજો ગાતાં નાચી અન્યથા રાસમાં !
 કુસુમ સિમતનાં લીલા લીલી ધરે તમને જ, ત્યાં,
 ઉરઉકળતાં ઉન્હા આંસુની અંજલિ અર્પું કાં ?

“ સમજ સરતાં બહેરી બુદ્ધિ કરે કળકળાટ, તો,
 સદૃશ થઈ, ભોળાં બહાલાં ! ન તે ય વસાડજો !
 પણ શીખવજો ગાતાં મીઠું દ્રવી રસ તૃપ્તિનો,
 સમ વિષમ : એ ઊંડા બેદો ભવે સમજવજો :.

“ કંઈ નહિ કયું : મુંગા મારે દ્રવીશ ન આંસુડાં :
 વિગત બૂલવા કેં કેં મિષે મથું ત્યમ હારે કાં ?
 દૃશ્ય ઉકળે ! રોમે રોમે વરાળ ઉન્હી વહે !
 શરીર ઠીજતાં વાયુ ઠીંકે જવાય લવી મુખે :

૫.

“ ગભરૂ વયની ભોળી આખે કુટુંબ પ્રજા વસી,
 અવર ન હતી આશા, સેવા વિના, મુજ, એ તથ્થી :

જનસમૂહમાં સીંચી શાન્તિ કૃતાર્થ થતાં થતાં,
સુખદ સમયે વર્ષો કેવાં વહીય જતાં હતાં !

“ જીવિત જગને, રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રવૃત્તિ સદા રચે,
સ્મિતભર મૃદુ તૃપ્તિવાળી નિવૃત્તિ જ ભોગવે :
ઉર રમી રહે સ્વપ્નોમાંયે પ્રજ્ઞહિત રોજ, ત્યાં,
શ્વમતી સુખમાં એના, મહારી પ્રવૃત્તિની વાસના.

“ હૃદય ફુલતું આનન્દે આ પવિત્ર વિચારમાં !
ખજર ન હતી રહેવાની છે બૂલોની પરંપરા !
ખમવું વસતાં વ્યથિમાં, કાં, સમયિની ભાવના ?
જનસમજમાં ના આવે કાં અભેદ-અનેકતા ?

“ જનની વસુધા કેરે અકે સુગંધરસે ભરી,
વળતી, રમતાં અંતે સૂતાં, નિરાંત હસાવતી :
ગુણવતી પ્રજા સ્વપ્ને સ્વપ્ને મને જ વધાવતી :
નિરખી રહી એ સંતોષે કે રમડે સ્થિતિ પૂર્વની !

“ ચળકતી મહડે લીલી લીલી લતા સરસુંદરી :
તટતરપરે ધીમી ધીમી છબાય બધે રતિ :
પ્રિયજન નીચે, નાચે ઉચે ઉડે કલહંસ કે :
કુસુમ કુમળાં માળારૂપે લચ્ચી સ્મિત છાય કે.

- “ દૃઢ વસતી વેલી વહાલી તણા સહચારમાં,
સહચરી અને આત્મા મહારાં સુવૃત્તિ વિચારમાં !
અહીં રચી લીધા લહાવા લહાણાં : દીધાં સુખ સ્વર્ગનાં :
વળગી વળગી કુલ્યાં કાલ્યાં વસંતની છાંયમાં.
- “ ગુણિયલ સખિ ગૌરી શાશ્વી ! ગણું પરિણામ આ,
સુખદ તુજ સૌ ઇચ્છાને હો અધીન થતાં સદા :
સ્થિતિ અવનવી : એ ક્યાં ? આ ક્યાં ? જડી વિકૃતિ જગે :
સમજ ન શકું આ ત્રાસેથી અનુઅહ શું થશે ?
- “ રમડું છું દિન એ, કલ્યાણીને જરી કચવાવતાં,
વિપરીત દશા વહેરી લીધી, પડ્યાં દુઃખજાળમાં :
જગકપટમાં ભોળે ભાવે ભમાઈ જરા જતાં—
અધમ જનના સંગે પામ્યો અધોગતિ ખેલતાં :
- “ સમજ વિકરી પોતાનાં પીડા દીધી સામટી :
જાતમુખ ગતિ આ પાપીની થઈ વિનિપાતની :
વિષ જગતના દંશે વ્યાપ્યું, ફરી મુજ આકૃતિ :
જીવિત ભરમાં જાણે કોઈ ન આહુકને કદી !
- “ પ્રિય પ્રિયતમા ! દેવી ! સાધ્વી ! શું આ ! મુજ એ સતી !
કળી ન શકતુ સનું હૈયું અન્નયખી આજની !
પૂછવું પણ કાં ? મહેં તે શું શું અર્કાર્ય નથી કર્યાં ?
વિપરીત અને યુદ્ધિ વહેરી વિનાશ કરાવતાં.

“કંઈ નહિ બલે ! ઘેલાં લોકો ગમે ત્યમ છો ગણે !
 મુજ મનગમી હેતુ ઇચ્છે ખીજે ન કદી મને !
 ન વનવગડે મેલી મેં શું ? કઠોર થયો ન શું ?
 દુઃખી મુજ દુઃખે એવીને મ્હેં દુભાવી ન એમ શું ?

“સદૃશ્ય પ્રિયે ! તારા જેવી તુ મ્હારી અરૂંધતી !
 તુજ વ્રત થકી હું જેવાને વસિષ્ઠ બનાવતી :
 દુલ, તુજ સમી આ લીલાનાં ધરીશ, સુલક્ષણી !
 ચરણુરબને વંદી ત્હારી, લઈશ જ નિરખી.

“લઈ તુજ રજા જોતાં રોતાં પળીશ રથજે કંઈ :
 કમનસીબને સાઈ છે કે શકીશ ન ઓળખી :
 નળ તુજ, બમી પુણ્યસ્થોકી અખોલ અગ્નણુ આ,
 જીવિત કરશે પૂરે, જાંખી કરી તુજ આજ ! હા !

૧ મુજ જીવ સમાં બાલુડાં હો ! સહ્યું જ જૂલી જવું.
 ઉર શમવજે દેતાં, દેવી ! ક્ષમા, દમયંતી ! તું
 જીવન મુજ છે નીચે નીચે જ બેરવજનપશું :
 મલિન જીવને પ્રાયશ્ચિત્તે નથી નિજ પાપનું.

“મૃદુ, ઉર ! બને જ્ઞાને, કમોં કઠોર કયાં છતાં !
 બળી સળગી જા, ત્હારી રાખે સમાધ ચણાય કાં !
 રમણુ રસજે ંહાલાંઓનું, ઉરે પડ ઉખજે :
 શરણુ તુજ લે ! મૃત્યુ મીઠા ! ન આશ હતાજને !”

૭.

“ પથિક વહતાં આવી રીતે નિરાશ અતિ થયે,
 શિર ખડકમાં કંઠાળાથી અક્ષાળી પડે નીચે:
 શિર થકી વહે લોહી ઉન્હું ! ચૂટે ચકરી, ઢળે !
 સહૃદય ઉરે ભૂલોના ધા રૂઝાય ન આ ભવે !

“ કુદરત અલી ! આવી કાં તું અજાણુ સમી ઉભે ?
 હૃદયભગિની ! ત્હારે ના હો નમેરી થવું ધટે.

ગરમી ભરતાં દહીં દિલે ધટે હું આણુવી:
 શરણુહીનને પંખાળી લે સ્વઅંક દયા ધરી.
 લહરી પર કેં વેળા વાધે, સહવાર વળી ધપે:
 પ્રિયમય થવા ધીમે ધીમે વિકાસ ઉપા ધરે :
 કુદરત સમું સ્પર્શે ત્યાં કો ધવાયલ વીરને,
 વળગી વળગી જોતાં રહે, ન બાહુક તે શુણે:—

ગીત—કાલીંગડાના લયમાં.

“ શાંત થાવ, સ્વસ્થ થાવ,
 સ્વામી મહારા શ્યામ ! હો !—

વિતકને વિસારિયે :

વાંક ન બસાડિયે ;

વિસરિયે વિલુને નહોં, નાથ ! હો !—

દુઃખને પ્રભળવા,

ઉરને ઉગ્મળવા,

ઉગે જીઓ ! આશાનો ઉગ્મસ હો !— ”

ઉકળી ઉછળ્યું હૈયું, ગાતાં છળી દમયંતી એ :

વિનવી વિનવી દૂભાયેલા જગાડતી કંથને :

અશરણુ સતી હૈયાસૂની અધીરી ખ્હીતાં રવે :

કંઈ ન સમજે ઘેલી, એ તો લયેલ લવ્યા કરે.

“ રસ જીવનના ! વહાલા ! વહાલા ! ન આમ ઘટે કદી :

અધીન નજરે ના જીઓ કાં ? ઉભી તુજ આ સખી :

પ્રિય ! ટળવળે ત્હારી જો આ બળીઝળી વેલડી !

ઉભય બળતાં મુંગા મારે ! ન ભરમ ઘટે થવી !

“ તુજ દૃઢ્યની ઊંઝાઈનો ઉકેલ મને જ છે :

પ્રકૃત જીવિતે લાગ્યા ધાનો ઉકેલ મને જ છે :

મુજ વિણુ ન તું ! ઓ વહાલા ! ઓ ! ન નૈષધ વિણુ હું !

ધિરજ નથી હો ! જગો ! વહાલા ! હવે ન ઘટે સુવું !

“ કશ્ચુરસને અખિંધ ઊંડે પડ્યાં, પણ ના ડુખ્યાં !

કલહવિચિનાં, વહાલા ! ફેંક્યાય આમ ફરી મળ્યાં !

કંઈ નીતરતાં આંસુડે તે પ્રકાશભર્યાં થયાં !

પ્રણયપ્રભુની એ સેવાનાં અહો ! ફળ આ મળ્યાં !

સ્વજનસ્મરણે દૃષ્ટિયોગે પ્રદર્શન પ્રેમનાં,

પ્રતિપળ થતાં તે બહાલા ! તે જગે પ્રકટાવવાં :

અનુભવધડ્યાં અંગે સિદ્ધિભરી પ્રભુતા વધે :

અસઃ વિહુરિયે, ચાલો ! બહાલા ! જગજનસેવને !”

પરિચિત થતાં ઝંખેલું એ રસાયન સ્પર્શનું :

રુધિરથડકો થંભ્યાં ! શાંતિભર્યું શિર તો થયું :

નયન ફરક્યાં તે સાથે કેં ઉડી પડછાય, ને

નળ વિમળ એ એનો એ તો નમે દમયંતીને.

બૂલ સમજતાં સર્જેલી કેં રૂઝાવ વણા ઉડા !

સહૃદય ઉરે સંધાળે કેં સળેસળ સામટા :

પટપર ખીલો કેં કેં રંગો અનંત વસંતમાં :

લલિત ધ્રુવડાં મધ્યે નાચો વિભુમય વિરલાં !

કોકિલાને.

હરિણી.

૧.

વિરહવનના શોકાન્નેથી “ટહૂક” થયું ન શું ?
 મૃદુ હૃદયની પીડાવાળું હતું ગીત એ ન શું ?
 કુપિત જનની ઉઠી જ્વાલાભર્યું હતું એ ન શું ?
 કરણ રસની તેમાં ઉડી હતી પ્રતિભા ન શું ?

૨.

પ્રણય કલહે તછોડેલી વૃથા કંઈ સ્વપ્નમાં,
 ચકિત ચમકી ઊઠીલી બાલા દિસે છ ટહૂકતાં :
 ન તું ચમકજે, બીર ચારુ ! ન રોષ તું રાખજે :
 રડી રડી, સખિ ! દુભાતાં તું ન ચન્ન્ય સુઝાવજે !

૩.

સરસ શું મળ, મીઠી મુઝે ! ન આમ્લરસે પડી ?
 મધુર ટહૂકા કીધા ખાતાં ન આમ્રની મંજરી ?
 કંઈ રમતમાં ડાળે ડાળે કુદ્યાં ન શું ફૂજતાં ?
 સુખસમીરને બાકી રહ્યો ! શું રાખ્યું નિયોવતાં ?

૪.

નિરખી ધનને ગ્રીષ્માન્તે આ રસાખિધથી આવતાં,
 સુખદ શિખરે આશે નાચે કલાપી ભલે સદા :
 કંઈ પણ પછી નહાશું પાછાં રમી રસવૃષ્ટિમાં,
 પુલકી ઉઠતાં લીલી લીલા ગળવશું ફૂજતાં.

૫.

અમૃત ધડી જે સંયોગીને મુખે વિકસાવતી,
વિષમય જ એ વિયોગીને દુઃખે કરમાવતી;
અકળ નિયમે અંધાયેલાં છુટી ન શકે જરી,
સમયવિકૃતિ થાતાં સુધી બધું સહવું : સખિ !

અમરાવતીનાં અતિથિજન.

દ્રુતવિલંબિત.

૧.

“ ઉદય ઉત્તતિ તે અવસાનમાં,
સતત વિકૃતિના પરિવેશમાં,
પ્રકટી રમ્ય જીવિતરહસ્યની,
પ્રબલ આશ ઉરે કંઈ રહે રમી ! ”

પવનની લહરી પર આ સમો,
સ્વર મધુર પળે પળ નાયતો ;

ઉડી રહી જડ ચેતનને ભવે,
જનપદે વિજને સમતા વહે.

ધુધવી અર્ણવ ધોર અવાજથી,
ઉછળતાં નભને વિનવે કુંઠિઃ
ઉર રસાલ વિશાલ વિશુદ્ધ એ
મહીં અગમ્ય લીલા રવિ વિસ્તરે.

પ્રતિક્ષ્ણે રચના વિધિની બધે,
તજ પ્રમાદ પ્રમોદ સહુ ધરે :
મનુજ મોહભર્યાં રમતાં હસી,
જગતું જીવન આમ વહે જીવી.

૨.

સરસ સુંદર સામ્યનું હાર્દ એ,
સમરવે મૃદુ સંગીતમાં મચે :
અવગણે હતભાગ્ય જ કોણ એ,
સમીપમાં તનહા ભમી આ સમે ?

ખીલતી જ્યાં મનુની રચી વાટિકા,
ઝરણું કૃત્રિમ જ્યાં ઝરતું સદા ;

ખડક ઉચ્ચ સર્ગર્વ જ અર્ણવે,
ઝઝૂમી રહે ઝુલતો તહિં વિચરે.

પટ ખીલે પચરંગી જ પશ્ચિમે :
કંઈ કરે મનુ કીડન દક્ષિણે :
દીપી રહે ઋષિઆશ્રમ ઉત્તરે :
નયનનો પ્રસરે પથ પૂર્વ એ !

નિરખતાં ય ચહી નવ ચોગમે,
ઝરણુ પાસ રહેલ સુધં નીચે !
દ્વિગુણ દુઃખથી દીન દુભાય એ,
સુખદ સાંત્વન માટ કંઈ મથે.

૩.

ઝલક દિન જતાની રહે ઝીલી,
ધસી નીચેથી નિશા નખરાં ભરી !
વિરહીનાં મિલને કંઈ નિરખી,
વિરમતાં સમજી જન વિલસી !

રહી પ્રવૃત્તિ સમે જ રવિ ઉષા,
દ્રવી રહે સુખશાંતિ શશી નિશા !
શીતલ ચંદની ને સુનકારમાં,
પીંગળી જાય ઉરેહર હેતમાં !

અતિથિ આમ છતાં દુઃખી કાં દિસે ?

ફડફડી ધડીયે ધડી કાં ઉઠે ?

ન મનુમેદિનીમાં શું મળ્યો હશે :

લમ સમાસ અહીં કયમ એ ગણે ?

૪.

ભરી નિસાસ નિગાળા ઉન્હા ઊંડા,

મનવ્યથા મથતો શું મટાડવા ?

ઉમળકા ઉરમાં ઉભરાઈને,

રહી રહી નીકળે મૃદુ કે રવે :—

“પ્રિયતમે ! ચ્હડી ઉત્તતિને પદે,

અવનતિ કયમ અન્યની કૂહે ગમે ?

સખિ ! તને ચહું આંહિ ચ્હડાવવા,

હૃદયની રચના નિરખાવવા.

“ઉર ભર્યાં અભિલાષ કંઈ ! પ્રિયે !

ન સમજું સહસા કયમ એ ઉઠે !

અહીં થકી તુજ અંક પડું ઉડી :

રડી રહી જરી જંપુ સુધં જઈ !

“પુછીશ માં, મન શીદ મુંઝાય છે ?

રમૃતિ ન આપીશ, કંઈ કળતાં, મને :

જગતની જડ રીત જ એવી : હો !

સખિ ! ઘટે અનુકંપ જ લાવવો !

“ જન અમીર તણી ખુખી કેં દીઠી,

ભભકથી ભરમાવી ભમાવતી !

અકળ ભેદભર્યાં ભવમાં બધે,

અધમતા જનનું જગ આચરે !

“ જગતનું સુખડું મળતાં જતાં,

અનુભવ્યે પરિતપ્તિ ધરે બધાં !

નિરખી આમ જવું નવ ચેતી કાં ?

તજી ઉપાધિ ન તમે જ રહેવું કાં ?

૫.

“ ન શકતી રહી કંઈ આશ્ચ હવે મને !

જગતમાં નવ જંપ વળી વળે !

ઉર વિરાગવિચાર જ ઉપજે !

તુજ વિના અનુરાગ ન ક્યાંય છે !

“ સહચરી ! રહી દૂર તું ત્યાં છતાં,

તરવરે નજરે રૂપ જુજવાં !

થડી મુતેલ તને નિરખી રહું !

સુણું નિસાસ મહીં મુજ નામ હું !

“ વળી ઉડી અહિં આવતી નિરખું !

મુજ કસોટી નિહાળી મુંઝાય તું !

હૃદયની રમણી ! કર એમ કાં ?

તું ગભરાઈશ તો હું શમીશ ક્યાં ?

“ મનગમી ! કૃત્ય હર્ષભર્યું કંઈ,

ઉર ઝુલાવ રમી રહી, ઘેલડી !

તુજ મુખે કંઈ તેજ છવાય, તે,

જગતની ભૂલવે જડતા મને !

“ ઉદ્ધિ ! કાં તુજ અંક, હવે મુવું ?

તુજ ઉરે જ સમાસ જ કાં ધરું ?

મુજ સખી તલસે જ શમાવવા,

સરસ રહોડ મહીં નિજ, દે રજા ! ”

૬.

વદી રહ્યે કંઈ એ, ઉભી ત્યાં દીઠી,

ચળકતી પ્રતિમા મનુના સમી ;

સમજી એ ન શક્યો ઉભું કોણુ એ !

સહચરી રમરી એ ? વનદેવી કે ?

સમય કૈંથી ઉભેલ નજીકમાં,

સતી છતાં, ન હતાશનું ધ્યાન ત્યાં !

ઉર દબાય ધૂમે, ત્યમ ખિન્ન તે,
દરદી ભાન ભૂલી સતીને રમરે !

અસુર આજ અચાનક કેં થતાં,
બ્રમભરી ભટકી પતિશોધમાં ;

પ્રિયતમા અતિથિની અચિંત્ય ત્યાં,
જઈ ચડી નિજ શ્યામ સુતેલ જ્યાં.

સ્વજનનો પરિતાપ, સ્વભાવથી,
સમજી એ સહવાસ ન મૂકતી :

સુખદ સાંત્વન તો સતી આપતી,
પતિનિરાશપણું ય શમાવતી !

૭.

ઝલકથી ગઈ આંખ મીચાઈ, એ,
પકડી ખેલડી લેઈ જતી દિસે !

ગણગણી ગીતું મધુરા સ્વરે,
ઉતરી એ નિરખાવતી કેં નીચે :—

(ગીત : વાટ વ્યથત દ્વારે ઉમી : એ મરાઠી મહાડના ગીતની ધૂન.)

“ ના, હો ! નાથ ! ના, હો ! ના, હો !
બનિયે નહિ નિરાશ, ના, હો !

દમામી દુનિયાની,
જતી આ જીંદગાની :
જેવી તેવી એ નિભાવો !

મનુની મેદિનીનો,
ગાજે સૂરે ભાવભીનો :
પ્રભુની એ પ્રાર્થના ! હો !

ઉચેના તારલા એ-
નીચેનાને નચાવે :
અગમ્ય એ લીલા ! હો !

રહેવા નહિ દેવા, રહેવું :
અહોહો ! એ જીવન હેતુ :
ભૂલે નરવીર ના, હો !

સુખદુઃખનાં સોણલાંની
વિભૂતિ : આનન્દ શાંતિ !
ધરી ઉર, એ ધરાવો !

૮.

ગીતકું આમ મધુર જ ગાય, ને
અતિથિને શ્રમવે પ્રણયે ઉરે :

અસર જાદુભરી ચમકાવતી,
ગરમી એ શીત ઉર ભરે વળી !

ઉડતી ક્યાં ? લઈ ક્યાં જતી એમ એ ?
હતું ન જ્ઞાન, ન ધ્યાન, અતિથિને !
નજર તેજભર્યે મુખ રહે ઠરી !
સ્મિતઅમી તહિં એ વરસાવતી !

ઉર શમ્યું, વસી સાત્વિક ભાવના !
કળકળાટ સમી શમી વાસના !
મધુર સ્વપ્ન સમી સખી તેની એ,
શમવી આમ, નીચે ઉભી, શ્યામને !

૯.

હસતું રમ્ય પ્રભાત હસાવતું :
રમકડું કર તેજનું નાચતું :
ઉભય સંશય એ રમતે રચે,
અનુપતા મહીં કોણુ રહી શકે !

પ્રકૃતિનો જ પ્રસાદ વધાવતાં,
ભૂલી બધું, તજી શોક, ઉમંગમાં,
પ્રકટ જ્ઞાન ઉરે વિલુનું થતાં,
હૃદયભાર રહે વહી આંસુમાં.

અતિથિની સ્થિતિ નિરખી આવી એ,
 નજીકને લઈ જાય સરોવરે :
 કુદરતી રચના જળમાં ઝૂલે,
 ઉભય સૃષ્ટિ કરે કણુ આપલે.
 નિરખતાં રવિને સરઉરમાં,
 તરણુ બેડકું તો નમતું જ ત્યાં !
 ઉભયનું પ્રતિબિંબ નિહાળીને,
 સહચરી કંઈ કહે છે અતિથિને:—

“હૃદયકાંત ! સદા વસી સાથમાં,
 ઉરસરોવર આમ નિહાળતાં,
 શિખત કરી રહી બાઝિશું હેતમાં,
 ધરી દયા જગતા જનની ય ત્યાં !

“વિહરશું કંઈ આમ વિચારતાં,
 હૃદય આશજળે ઉભરાવતાં !

સ્વજન ! સ્વર્ગ રચી અહિં એ સમું,
 બહીશું ન મૃત્યુથી, તો પછી મુક્તિ શું ?”

૧૦.

ઉભય આમ ક્રીડે કરી કોડ તે:
 પ્રકૃતિની જડચેતન સૃષ્ટિ એ,

પુલક હર્ષનાં ઉપજતાં બધે
ખડખડાટ હસી પડતી દિસે !

નભ ભૂમિ જલ પર્ણુઃ બધે ભર્યા,
ઉરપ્રમોદ તણા પડધા પડ્યા !

શરમનું સ્મિત રહે રમી એ સુણી !
ખજર વિણ મીંચાય જ આંખડી !

પ્રતિનિધિ સમ ત્યાં પ્રકૃતિ તણા,
ઋષિ છુપાયલ, એ સુણી ક્યારના,
ઉભયને ઉરઆશિષ આપતા,
પ્રકટ કે વદતા હસતાં થયા:—

“અમકશેા ગભરૂ જન ! ના તમે !
શરણુ સેવક આ નમતાં ઉભે !
જનસમૂહનું હિત વધારવા,
અમ સમાં કરીયે કંઈ સેવના !

“પુનિત દંપતી ! જે મનમાં રમે,
કંઈક તે સમું જોડણું જોધને,
હૃદય આ પુલતું કંઈ હર્ષમાં ;
સુખી થજો રમી એ સહચારમાં.

“ મનુનું ભાગ્ય સદા નિજ હાથ છે,
 ઉભય જોમ રચે સમ ભોગવે ;
 સહચરી ! અતિથિ ! તમ મોગનું,
 અમ સમાં પણ એ ફળ પામશું !

“ જનસમાજથી આમ દૂરે વસી,
 પ્રથમના ઋષિ પેઠ જ આચરી,
 જનમુખ્યાર્થ વિચારપ્રવૃત્તિમાં
 જીવન જાય નિવૃત્તિનિવાસમાં !

“ સમજી છો, પણ છો ગભરૂ છતાં,
 વિહરજો રહી સાધુ જનો સમાં !
 પ્રકૃતિનાં નયવ્યાં રમી રાસમાં,
 નયવજો સહનાં હિત સાધતાં ! ”

વદી મહાશય એ નિજ આશ્રમે,
 ઉભયને કંઈ સાદર તો કરે !
 વિમલ ગૌરવ વર્ધન ભાવમાં !
 વિરમતું ઉર સંસ્કૃત શાંતિમાં !

નિરખી દંપતીનો વનવાસ એ,
 પ્રણય-વ્યથિ-વિવેકી કુટુંબને,

લળી લળી ઋષિને પૂજતાં નમે !

લઈ રજા વિચરે સ્તવતાં ધીમે :—

“ સહચરી ! પ્રિય સંતનસંગથી,

અધમની ઉપજે બસ : ઉત્તતિ !

સ્વજન ! બકતજનો સમ સેવિશું,

જગતમાં સુખસ્વર્ગ રચાવિશું ! ”

બરતું શાંતિ ઉરે હસી જોડલું,

શિખર ટેકરીને ચહડતું જતું ;

મધુર ગૌર મુખે ધરી રોશની,

વિરમ્યું ક્યાંક ધટા તરૂની મહી !

નવ રહ્યું કંઈ પાછળ ! માત્ર એ,

પ્રથમની જડ સૃષ્ટિ ઉભી હસે ;

પવન ત્યાંથી જઈ મનુમંડળે,

ગણુગણે અમરાવતી ઉપરે :

“ ઉદય ઉત્તતિ ને અવસાનમાં,

સતત વિકૃતિના પરિવેશમાં,

પ્રકટી રમ્ય જીવિત-રહસ્યની

પ્રબલ આશ ઉરે કંઈ રહે રમી !! ”

હરિણીને.

હરિણી.

૧.

કવલ મીઠડા હેઠે હૈયે ભરે કંઈ જોડલાં,
 પ્રણયરસના ઘેલાં હેતે ભરે કંઈ ધુંટડા ;
 સુખદ પળમાં બૂલી કેં કેં રમે હસતાં વને :
 પતિફૂલ વિધિ ! તેને આપુ ! હવે ન સતાવજે !

૨.

રડ ન રડ, તું ! જહાલી વસ્તુ ! પીડા કંઈ પામતાં,
 ઢળી ન પડ તું નીચે. નીચે ગળું લયકાવ માં ;
 “પ્રિય ! મરું છું, હા !” ના કહ્યાણી ! ન એ સખિ ! બોલ માં,
 મૃદુ હૃદયમાં વેધી વાક્યે ચીરા વળી પાડ માં ?

૩.

ગત સ્વજનના ઓછા બોલો દુભાયલ સુખના,
 કંઈ કંઈ સુણી આ હૈયાને પડેપડ છે જહ્યા ;
 પળ કંઈ શમ્યા તહારા સૌખ્યે, ત્રણો તું ઉવેળ માં ;
 દુઃખદ શરદી જહાલી ! એવું વદી વળી લાવમાં !

૪.

મુજ જીવિતની મોંઘી આશા ભવે, સખિ ! એક તું,
અજાણ નૂર કેં આ આંખોનું પ્રિયે ! મુજ એક તું ;
બળું બળું થતાં આ હૈયાને સુધા સમ લેપ તું.
અકલ કિમપિ દ્રવ્યં, બહાલી ! ગરીબનું એક તું.

૫.

મધુર લહરી બહાણાની તું સુગન્ધિ સમીરની,
પ્રિયજન અલી મીઠી નિદ્રા ગુલાબ કળી સમી ;
સદૃશ્ય સઉ આવોઃ લાવો રસાયન કેં થકી,
મુજ હરિણીને શીકકે રહેરે રતાશની રોશની.

૬.

મુજ હરિણી જો મહારી રહામે મીઠેમીઠ માંડશે,
અમ પ્રથમ શાં હૈયેહૈયાં સચેતન હોયશે,
વિતક બૂલતાં ભોળે ભાવે કૃતજ્ઞ જ તો થયુંઃ
સદય સઉને સેવીયુંઃ હો ! સજોડ સુહાવિયું.

બહાવરી બાલાને.

વસંતતિલકા.

૧.

આનન્દની ઉરવસી પ્રતિમા પ્રિયે ! તું,
 ઉદ્દગાર કેમ અવળા કરતાં શિષ્યે તું ?
 ચિરાય ચિત્ત મુજ એ સુણી દુઃખ તહાઈ,
 ભણું ન હા ! ઉર વ્યથા તુજ કેમ ટાળું ?

૨.

જેને સઉ મુખવિલાસ ભર્યું પ્રમાણે,
 જો શાશ્વી ! એ જગતને, કંઈ શિષ્ય સાને !
 બહાલાં જનો સમજતાં ઉરસામ્ય રહાયે,
 ત્યાં દેવી આ જગતનો વિધિ તો કસે એ.

૩.

જો થાય તે નિરખી, લેવું સહી હમેશાં,
 એ તૃપ્તિ કાં ન ધરવી તપી આમ રહેતાં ?
 આવી કસોટી મહીં કંચન શાં તવાવું,
 આવા ભવે જીવન આમ વહી જવાવું.

૪.

બહી માં, સખિ ! ભય ન વ્યથે તું રાખ ચિત્તે,
 હેઠો તું શ્વાસ મુક, થા હળવી તું હૈયે ;

અન્મોન્મ્ય અન્થિ ગુંથતાં ગીત ગાઈ મીઠાં,
વિશ્રમ્ભથી વિહરવું નવ વિશ્વમાં કાં ?

૫.

ઘેલા જ કાડ કરિશું શુચિ ભાવનાના,
વ્યક્તિવિવેક પ્રણયે રચિશું મળના ;
એ છાજશે જ જીવિતે રસસૌખ્ય, બહાલી !
એથી જ ઉત્તત થશું સહ સંગ મહાલી.

ભૂલી શકું કેમ, કહે ?

શાસ્ત્રવિકીરિત.

૧.

ગૌરી ! તું ગભરા નહિ, વિરહ તો સંયોગ સાધે સદા ;
બહાલાંને વસમો છતાં સ્વજનને સંભારનારો સદા ;
મૃત્યુ એ, સખિ ! જન્મ એ, જીવન એ, આશ્વા ય મુક્તિ સદા ;
શાશ્વી ! શાંત થઈ ઉરે વિરહને રહેવો સ્વીકારી સદા !

૨.

“બહાલા કાન્ત ! મને કદી ન ભૂલશો” એવું નિમાણું મુખે
શાને બહાલી ! વદે તું વિહ્વલ વૃથા ? એ તે કદી સમ્ભવે ?
સ્વીકારી તુજ રમ્ય હસ્ત દ્વયે બહાલી વધાવી તને,
ત્યારે કર્ણ મહો ફૂજ, સ્વર ધીમે, તું કેંક, તે સાંભરે.

૩.

મીઠી મુગ્ધ કળી રસે ચળકતી બાલા ખીચારી મૃદુ
ભોળી સ્વપ્ન ભરી નવાં સમજતી સંસારને સુખકુંડ;
આનન્દે પુલકી મુખે મલકતી લાલી ભરી લાડિલી,
આચિન્તું સ્મિત આંખમાં નયવતી, તે આજ જ્ઞાનિ ભરી !

૪.

હવે કેં સુરખી ભરી ચમકથી ધ્રુજ રહેતાં, અહા !
માન્યું મંગળ, તું લલિત લલના અર્પીશ તૃપ્તિ સદા ;
મુગ્ધે ! ત્યારથી તું રમી રહી ઉરે, તહારા વિચારો વસે,
તહારાં સુન્દર સ્વપ્ન રમ્ય પુતળી મીઠાશ અર્પે ભવે.

૫.

સત્યાર્થે મથતાં મળ્યું વિષ ભવે, કંઠે ધર્યું તે પ્રીતે,
આંસુના અભિષેકમાં રહી ધર્યો સંસારને મેં શિરે ;
સંગે તું વિચરી સદા જગતને કલ્યાણુલ્લાસાં ધરે,
દેવિ ! તું મુજ જીન્દગી, જગત તું : જૂલી શકું કેમ, કહે, ?

વસંતને વધામણે.

હરિણી.

૧.

નિજ શરણુમાં જે સંભાળે મને સખિ ! સાચવો,
વિરહ સહતાં જે ચિન્તાએ મને સખિ ! ચિન્તાવો,
પ્રણય બલની એ ઉષ્માએ નિવૃત્ત કંઈ રચું :
પ્રણયબલની એ પાંખોએ પ્રવૃત્ત સદા ફળું !

૨.

સ્મરણુજપથી તહારાં ચિત્રો રચે સ્વરમૂર્તિ, તે
કિરણકણિકા અંધિતેજે અણુમય આળખે ;
હૃદયદાયિતે ! એવી તું સૌ સ્થિતિસ્થલકાલમાં,
તરવરી રહે ગાયાં ગાવા સદા તુજ ભક્તનાં.

૩.

પ્રિય દિલભરી દેવિ ! ડોલું મીટેમીટ માંડતાં,
પુનિત પગલે તહારે વન્દી શીખું દીનદાસતા ;
મહિયર ગણી મહારાંમાં તહે સ્વીકારી પરાર્થતા,
કરિશું જગની એ આદેશે, તપસ્વિનિ ! સેવના.

૪.

બટુકગણુની અંખે ! તુંથી સન્નેડિલ સામ્બ હું :
જગજીવનની ધેનુ ! તુંથી ધુરંધર ભદ્ર હું :
સમયપટને ચાલો, દેવિ ! સમૃદ્ધ બનાવિયે,
સરલ ભવનું બાલુડું આ વસંત વધાવિયે.

મૃગલીને.

હરિણી.

૧.

ધીક્રી રહી ધરા નીચે, ઉચે તપે રવિ ઉચ, ને
 બળબળતી લૂ ચારે પાસે રહે વરસી બવે ;
 વિજન રણુની ઉઠી રેતી ઉડે, કરી અન્ધ દે,
 લખલખ કરી લહાતી જવાલા ફરી વળતી બધે.

૨.

તડરી ફફડી રૂંધાતાં તો ન ભાન કશું રહે,
 ફિકરફડકે આ હૈયાને વિરામ ન કે વળે ;
 વિરહદવમાં હોમાયેલી સખી બળતી હશે,
 મુજ અધમની ચિન્તાથી એ ઉભી સળગી જશે.

૩.

તૃણજળઠરી સૂતેલીને તૃપાર્ત દઈ સુવા,
 મૃગજળ પીયા જતાં હાર્યો, પડી વિખુટાં ગયાં :
 મધુર મૃગલી મ્હારી, રહેતાં અચાનક આ બધું,
 તરફડી સીઝી રહેતાં થાશે શું બરમનું પૂતળું ?

૪.

પ્રિય વિરહિણી ! રહાજે શાંતિ તને મળું ત્યાં સુધી,
 તલસી ટટણી સોસાજે માં દુઃખે, મુજ ઘેલડી !
 સતત મુખના લહાવા લેવા કસાવું ધડી ન કાં ?
 અવનતિ સહી લેવી જાણી ! ન ઉન્નતિ માટ કાં ?

૫.

બળી વિરહમાં જશું તોયે કુતાશનનાં હવિ,
જન જગતની કે કે સેવા જશું કરતાં, સખિ !
યુગતણી લીલા લીલી થાતી જશે રસથી ભરી,
ભવમહી ખુખી ખીલી રહેશે અનન્ત વસન્તની !

વસમી વિદાય.

ધન્યાશ્રી.

વસમી એક વિદાય,
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

પ્રેમ અને પરિચય વધતાં તો,
વિરહ સહી ન શકાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

ઉભરાતા ઉપકારો ઉછળે,
બીનાં હૈયાં ભરાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

મનમાન્યાં ઠહાલાંની ઠહાલપ,
પળ પલ્લુ નવ વિસરાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

ઓછા ને અધૂરા કંઈ બાવે,
 સ્વજન કર્યા શું થાય !
 બહાલાંની વસમી એક વિદાય.
 દિલના દેવ સમાં બહાલાંને
 આંસુ અર્પી રહેવાય ?
 બહાલાંની વસમી એક વિદાય.

એક યાચના.

આંસુડાંના ભેદો તો બતાવો, બતાવો કોઈ : એ કવિ ન્હાનાલાલના
 ગીતની ધૂન.

દિલના અખોલ ખોલ ઝીલતાં બતાવો કોઈ !
 ઝીલતાં બતાવો કોઈ !
 ગુંજતાં બતાવો કોઈ !
 ઉરસૂરપડછન્દ ગેખી ગુંજતાં બતાવો કોઈ !
 બહાલાં ! એ બતાવો કોઈ !

પુણ્યાત્મા પ્રિયજન, પ્રભુ,
 દિલ વસનારાં દેવ,
 એ તો હસી ખોલાવતાં
 રેલાવે રસરેલ !

રસની એ રેલમાં બસ ! ધૂમતાં બતાવો કોઈ !
 ધૂમતાં બતાવો કોઈ !
 યૂમતાં બતાવો કોઈ !
 નેહ નિતરતાં નયણાં ગેળી યૂમતાં બતાવો કોઈ !
 બહાલાં ! એ બતાવો કોઈ !

આત્મકિરણ એતન ભરે,
 શાંતિ સ્વજનનાં હેત ;
 એને તેજહિંડોલ વિલુ
 મૂલે એક અનેક !

એવું એક અનેકમાં આનન્દતાં બતાવો કોઈ !
 નન્દતાં બતાવો કોઈ !
 વન્દતાં બતાવો કોઈ !
 બહાલાં જનમાં વિલુવરને વન્દતાં બતાવો કોઈ !
 બહાલાં ! એ બતાવો કોઈ !

લગ્નમંગલ.

શાર્દૂલવિકીરિત.

૧.

જન્મી આંખ ઉઘાડતાં લલિત આ લીલા નિહાળી રહ્યાં,
માતાના મૃદુ અંકમાં તરવરી ઉદ્ધાસથી ઉછળ્યાં ;
રોવા ને હસવા તણી રમતમાં માળાપને રીઝવ્યાં,
સેવાનાં ફળ એ તમે અનુભવો કલ્યાણકારી બધાં.

શિખરિણી:

૨.

પિતાની છાયામાં, પ્રિય જનનીના પાલવ મહીં,
રમ્યાં છો, રાગ્યાં છો, થનનગન નાચી જૂલી રહી ;
મળ એવી મહાલી લહરી પર ફુંગે સુધ્ધ જતાં,
લવ્યાં જે છાન્ને તે વરવધુ ! સદા સ્વમ સુખડાં !

માલિની:

૩.

જનની જનક આંખે ચૌદ બ્રહ્માંડ જેવાં,
નવલ યુગલ ! બન્ને સાધન્ને પાંખ સેવા !
રમત ગમત સાથે બાવના લહાવ લેવા,
હૃદય રસ ઝીલીને પાડન્ને ખૂબ હેવા.

શાર્દૂલવિકીરિત:

૪.

તું છે બ્રહ્મકુમાર ; વામન સમું વૈરાટનું રૂપ તું,
તું કન્યા મધુરી ધુરા : જીવનની આશા અનેરી જ તું !
વિદ્યામોહનમાળ કંઠ ધરીને સંસારના સાગરે,
મુઘ્ધા ! જાવ, તરણુ ! આત્મબળથી લક્ષ્મી વધાવા ચહે !

વસંતતિલકા:

૫.

લક્ષ્મી તણા કમળના બ્રમરો સમાં છો,
લેજો પરાગ મીઠું મધ સર્વ ત્યાં હો !
એ આપશે ઉરની ઓર અનંત તૃપ્તિ,
ને લાગશે જીવન આ કંઈ સ્વર્ગસૃષ્ટિ !

શિખરિણી:

૬.

અહોહો ! આજે તો ધુધવી ધુધવી હર્ષ ઉછળે !
અમારા હૈયામાં મધુર સૂરનાં ગીત ગજવે !
પ્રભુની લીલાનાં પ્રિય જીવ સમાં બાળક તમે !
પળો પન્થે ભેળાં, શુભ જુગલ ! આ મંગલ સમે !

શાર્દૂલવિક્રીડિત:

૭.

જ્યાં કલ્લોલ મચે, મળ ઉડી રહે ચોપાસ આનન્દમાં,
લીલા હહેર ખીલી રહે અજળ જ્યાં કર્તવ્યની ધૂનમાં,
સેવા હેત ભરી કરે ઉમળકે સૌ એક ખીન્ન જહિં,
તે સંસાર મહીં સીધાવ : નવલાં ! થાજે સુખી ! દંપતી !

૮.

સંસારે સુખના વિદાય કરતાં આનન્દને આ સમે,
દેવી જ્યોતિ સમાં તમે વરવધુ ! આવો વધાવું હવે :
તહારાં મંગળસૂત્ર, કંકણ તથા સૌભાગ્યનો ચન્દ્રમા :
કન્યારત્ન ! વસંત એ ત્રિપુટીનો જાજે તમોને સદા !

પ્રણય વેણુ.

સોરઠનો લય.

હો ! મૃદુલ મધુર મનભર ઉર,
 પ્રણયવેણુ વાળે રે !
 તેજ સાળે રે !

ગુંજે કંઈ ગેખી નાદ,
 જાણે ંહાલાં જનનો સાદ ;
 મુખકલાપ ખીલે રે !
 જ્યોતિ ઝુલે રે !

પ્રાણુ તો પ્રફુલ્લ થાય,
 સ્મિતવિલાસ વદન રહાય :
 મનમયૂર નાયે રે !
 રસિક રાયેરે રે !

હૃદયે રસ ઉભરાય,
 નયણાં તો આંસુ હલાય ;
 આત્મહંસ ઝીલે રે !
 અહો ! કિલકિલે રે !

સ્મરણુ સ્નેહનાં ભરાય,
 સ્વજનમય જગત જણાય ;
 ધન્દ્રજલ જાગે રે !
 કંઈ પ્રકાશે રે !

બાલિકા બટુ, પ્રભુબાલ,

રેલે કૌમારરાસ ;
દમ્પતી વિલાસે ; રે !
સ્વર્ગ રાજે રે !

હો ! મૃદુલ મધુર મનબર ઉર,
પ્રણયવેણુ વાળે રે !
તેજ સાળે રે !

ગૃહદેવીનાં દર્શન.

કાલિંગડાની ધૂન.

જય ! જય ! ગુણવતી ગૃહદેવી !
ગૃહદેવી ! અહોહો ! ઉરદેવી !
જય ! જય ! ગુણવતી ગૃહદેવી !

અધર્મીચેલી આંખડલી તુજ,
પ્રણયરસે છલકેલી :
અહોહો ! માનસસરવર જેવી !

હસતા કંઈ હલતા હોઈ તુજ,
આંતર તૃપ્તિ ઠરેલી :
અહોહો ! મૌકિતકમાળા જેવી !

નમણે મુખ મધુરે મુખડે,
 ઓછી ઓછી બનેલી:
 અહોહો ! ચાર ચન્દની જેવી !

વીર બટુક બાલાની જનની,
 સૌભાગ્યથી મળેલી :
 અહોહો ! બહાલપવેલી જેવી !

દેશોદયની ઉષા સમી તું
 અજબ દીપે અલગેલી :
 અહોહો ! જીવનઉષ્મા જેવી !

જય ! જય ! બુણ્ણવતી ગૃહદેવી !
 ગૃહદેવી ! અહોહો ! રસદેવી !

પ્રિય લતાને.

વસંતતિલકા.

લીલી લતે ! શીતળ કોમળ અંગવાળી !

રકન્ધે રહે લચકી, ભાર ન છે જ કોઈ ;

નીચી ઢળેલ તુજ સ્મિતભરેલ આંખ,

ઉડાવતી દૃઢ્યને કંઈ અર્પી પાંખ !

આંધુ તને પ્રણયથી બૂજખંધ માંહે,

પામે તું તેમ ઉલટી જ પ્રકુલતાને !

લજ્જાભર્યું કંઈ રતાશ ભર્યું પ્રતાપી,

ત્હારું મીઠું મુખ શકીશ બૂલી કદાપિ ?

નાનુક દિવ્ય રમણીય લલિત બહાલી !

સાડી દીસે સરસ કુંપળવાળી ત્હારી !

બહાલી ! અનિલ તુજ પાલવ ને ઉરાડે !

તેની સુવાસ સુઅલૌકિક રમ્ય આવે !

લપ્પાઈ પાલવ મહી, રહી સખ્ત બંધે

તુલીન સાધું જ સમાધિ સળુણ રંધ્રે !

ફૂટી રહે પ્રણયનો કંઈ ત્યાં પુવારો !

કંપી ઉઠે શીકરથી તનના ચ તારો !

મીઠી જરાક રસના રસઅંજલિ લે,
 તારા ય ત્યાં ઝણુણુ તાર કરી ઉઠે છે !
 તું તાર ! હું ફક્ત પીંજર તો નકામું !
 તારા મધુર સૂરથી નિશદી ગજતું !

તુંથી લીલો રસભર્યો ! તુંજ નૂરઘેલો !
 તું વિશ્વનો વિકટ માર્ગ કયો છ રહેલો !
 તારા શુચિ પ્રણય માટ થયો છું ઘેલો,
 તુંસંગમાં ચહું સદા મુજ મોક્ષ છેલ્લો !

અક્ષુ તુંથી ચળકતાં કુદડી ફરે છે !
 તુંકેન્દ્રમાં નિરખી વિશ્વ હસે કુદે છે !
 પુરુષ હું ! પ્રકૃતિ તું ! શિવ હું ! તું શક્તિ !
 તારા થકી જ ભવમાંહિ ગણાઉં વ્યક્તિ !

મહારો એક જન્મદિવસ.

પૃથ્વી.

અતિ ઉમળકા ભર્યાં સ્વજનના રમી સંગમાં,
 રસાયન સમું પીતું હૃદય કૈંક વિશ્રંભમાં ;
 મીઠી નજરની અગમ્ય અસરે મૃદુ હાંફતું,
 સખિ ! જમત રહોડમાં સુખભરી સમાયું હતું.
 ન જાંખ વળગી જરા ફિકરની ઉરે કો દિને,
 પવિત્ર શરણે મનોરથ તણા રમ્યા મોર, ને
 દિલે ગભરૂ ચિત્ર કૈંક ભરવાં પડ્યાં ક્ષોભમાં !
 સખિ ! હરખમાં જણાયું નવ કે લીસોટા રહ્યા !
 ગયાં જનની પાવની અભયની દર્ધ અંજલિ !
 થયાં શિથિલ ગાત્ર સ્વસ્થ પિતૃ નીચેના છત્રની !
 રહેલ રમવા સહાયક સખી જ, લે રીઝવી !
 પ્રિયે ! શું તુજ પૂર્વઆશ્રમ તણી ન એ પુતળા !
 હતી ન સમજે, છતાં ગમતના પૂરા તાનમાં,
 દ્રગેદ્રગ અમી વહું ! વળગતાં ભર્યાં ઘુંટડા !
 રમ્યા રમતમાં અનેક ઉભયે ઉઝા કોડ, ત્યાં
 સખિ ! ગર્હજ શક્તિ એ ય ! જડ આ રહી વ્યક્તિ ! હા !
 ન તું હતી શું એ જૂદા સ્વરૂપમાં વળી ભેટતી ?
 ન બૂલું કદિયે અહા ! સુખદ સ્વપ્ન શું એ વળી !
 હતાશ જનને હૃદયે વસી જ, સીંચી, કૈં પોષતી,
 કરે જીવન ઉચ્ચ તું મુજ, સખિ ! શકું શે બૂલી !

સખીને! જન્મદિવસ.

ઝોપાઈ.

ઉરસરમાં ઉગેલી કળિ !
 પ્રણયરસે પોષેલી રતિ !
 રમ્ય સખિ ! તું ખીલતી જાય,
 ઉર માંડે ત્યમ ત્યમ ઉભરાય !

અવનવી તુજ ઉઘડે પાંખડી,
 સખિ ! એ નિરખી હસે આંખડી :
 હસવી નયવી તને, રીઝું,
 રમતી દેખી રાસ રચું,

અહોરાત્રના પ્રહર બધાય,
 તુજ વદને કંઈ રિમત સોહાય ;
 તુજ સુંદર દર્શનથી ભવ્ય,
 જગત દિસે છે મુજને રમ્ય.

રસભીની કુમળી નાગ્નુક,
 મુજ વૃત્તિ ને મુક્તિરૂપ !
 સહિયર આ સંધ્યા ને ઉષા,
 સૌંચો તુજ ઉપર નિજ સુધા !

પરોક્ષ ને પ્રત્યક્ષ, સખિ !
 એકખીજને જખ્યાં કરી,
 સારસ જ્યમ મનગમ્યા સ્થળે,
 વિચરી જહાલપ પ્રસારિયે !

સદ્ગત દેવીનો સંવત્સર.

ત્રોટક.

પ્રતિકૂલપણું થતુ જે સહજે,
 દુઃખ તે દુનિયાં અધીરી સમજે !
 પણ એ જ અનુભવમાં ઉછરી,
 મુજ જીંદગીએ ય સુવાસ ધરી !

પ્રિય માતૃ ગયાં ! પ્રિય દેવી ગયાં !
 પ્રિય કે સ્વજનો કર્યા જ સર્વાં !
 કુંદડી ફરતાં સ્વજનો સહ એ
 મુજ વ્યથિ ! દરેક સમથિ બને.

સખિ ! એ જ વિવર્ત દિસે દગમાં,
 હૃદયે પણ તુંમય એ વસતાં ;
 અગણિત અણુમય તું પુતળી,
 તુજમાં મુજ જીવનઆશ વસી.

સાઝહમ્ સાઝહમ્.

હરિણી.

૧.

પરિચય વિના વ્યક્તિ બહાલી ગણી મુજ હેતથી,
 ઉરઉમળકા એની મેળે વહ્યા કંઈ વેગથી;
 કર લઈ ઉરે એ બાલાને દીધા કંઈ કાલ મેં,
 જીવિત સધળું એ આલમ્મે રહ્યું વળગી જ છે.

૨.

રમરણ કરતાં એ શ્યામાનું, ધૂળ તનું રહે,
 શ્રવણ કરતાં એ બહાલીનું, ઉરે ઝરણાં વહે;
 નજર પડતાં એ દેવી હો! ગણું ફલસિદ્ધિ એ,
 અમર કરશે અન્ધિ ગુંથી સુમંગળ મૂર્તિ એ.

૩.

સ્વજનશરણે વિસામા ને વિરામ સદા મળે,
 રસમધુરતા બહાલાં અર્પે, અને વિભુતા ભરે;
 મૃદુ હૃદય આ ભાવેભીનું રહે કંઈ એનું એ,
 સહચરી તણા સંગે એ તો પ્રકાશિત હો અને.

૪.

ભૂલી કયમ શકું કલ્યાણીનાં કર્યાં કદિ આ ભવે,
 રમણી મળજે એનાં એ હો! ભવોભવ તો મને:
 પ્રતિપળ કંઈ આવા આવા વિચાર વહ્યાં કરે,
 જપ સમું કંઈ સાઝહમ્ સાઝહમ્ ઉરે જ થયાં કરે.

સતી સીમન્તિની.

હરિણી.

૧.

લલિત લહરી ધીરી ધીરી સુધીર સમીરની,
હસતી હસતી મીઠું મીઠું કહી ગઈ કેં જરી ;
રમતીલી જુએ પાછું પાંખો વિશેષ પ્રસારતી,
કુદરત તણી સામગ્રીને વિશેષ ઉગ્નળતી.

૨.

મયૂર પુલકે ને કોકિલા ઉડે, શુક સારિકા,
કંઈ કુલડિયાં પંથે વેરે પવિત્ર પ્રયાણના ;
મહિયર જતાં સીમન્તિની સતી પ્રિય લાડિલી,
પ્રિય જન તણી આવી દીસે હંડી મીઠી લાગણી !

૩.

જૂલદી જૂલતી ધીરાં ધીરાં સતી ડગલાં ભરે,
પ્રિયપ્રણયનાં મોતીડાંની વધામણીને નમે ;
મુખ ન મલકે, આંખો ઢાળે, હસાવી હસે નહિ,
મનભર સખી રકન્ધે સ્તંભી કળાયલ ડોલતી !

૪.

કુમળી કળી શી જે ગૌરીએ ધરી લીલી ઓઢણી,
પ્રણયપગલે ગાલા સંગે હું, સપ્તપદી ફરી,
નમણી નમણે જે મુગ્ધાની નમી મુખપાંદડી,
અજખ પુતળી એની એ આ મુહાય સીમન્તિની !

૫.

સ્વરૂપ જુજવે, કલ્યાણિ ! તું કરે મુજ સેવના,
 સખિ ! સહચરી ! ઓછી ઓછી છતાં થતી તું સદા;
 પદકુમકુમે આવ્યા ત્હારે જ ઉજ્જવલ દિન આઃ
 ભગવતિ સતી ! પુણ્યમે ત્હારે જ સામ્બપદે રહડયાં !!

ગાને, કાયલડી !

કામણ દીસે છે અલખેલા ! ત્હારી આંખમાં રે ! એ ગીતનો ઢાળ.

ગાને કાયલડી ! કાન્તાનું મનહર ગીતડું રે !
 રૂડેરી રીતનું રે !

લીલીજમ લુમજુમ લયકાતી,

આંખલિયાની ધટા રૂપાળી ;

ભરાઈ ત્યાં ભૂલી જાને તું છૂપવું રે !

વધુ હું થું કહું રે !

ફૂલે તો ત્યાં આવું તુજ સંગે,

હીંચું પ્રિયજનસ્મરણતરંગે ;

સહિયર મુજ શ્યામાની ! ત્હારે ટૂંકવું !

મ્હારે ઝીલવું રે !

સદય પવનલહરી સ્વર વહશે,
સતી સલૂણી બેલડિયે પળશે ;
સ્મિતને કુલડિયે બહાલીને વધાવશું રે !
પછી બસ ! બહાલશું રે !

મીઠેમીઠ મળતાં મલકાશું,
પ્રાણુરસાયન ઉરઉર લ્હાશું ;
રસરંગે છલકાઈ પડેપડ બોલશું રે !
અહોહો ! ડાલશું રે !

તુજ પાંખે ત્રણ સંગે ઉડશું,
બહાલવસન્તે વિલાસ ધરશું ;
દીન હૃદય હુલવી કુલવીને જગાવશું રે !
ધૂન લલકારશું રે !

ગાને કોયલડી ! કાન્તાનું મનહર ગીતનું રે !
રૂઝેરી રીતનું રે !

અનેરી આશાનું સ્થાન.

મરાડી સાખી-ભૈરવના સૂરમાં.

૧.

મીઠડલું મહિયર મેલીને, પરને પ્રિય કરવાનું,
સ્વાર્પણુ ને સ્વાશ્રયનું જીવન જીવતાં મુખ મલકાતું ;
ઉમળકે ઉમંગ ધરી સેવે સુંદરી રોદ ભરી !

૨.

એવી ગુણિયલ ગૃહદેવીને પશુ સમ પિંજર પૂરે,
નરની અવગણનાથી નારી મુંગા મારે ઝૂરે ;
જનનીને આવાં દુઃખડાં, સંતતિને શાનાં સુખડાં ?

૩.

બળબળતા હંયામાં દુધ ઉદીપક આવે ક્યાંથી ?
વીર બાલબાલા દુધમલ અવતરે હિન્દમાં ક્યાંથી ?
દુઃખી જનનીના જાયા, ક્યાંથી બને રાવરાયા ?

૪.

સ્મિતભરી સહચરી નિરંતર કાર્યધુરંધર બનશે,
અતરનાં કે હેત અનેરાં ઉર છલોછલ ભરશે,
ત્યારે અમી ઝમશે, શાંતિમાં દુઃખડાં શમશે !

૫.

સજ્જત જ્ઞેડાં જાતભોગથી પરહિતમાં પરવરશે,
અડગ ધૈર્ય ને શૌર્ય બર્યા સંતાન હિન્દમાં સરશે,
ત્યારે દેવો અવતરશે, વિરલા નરવીર તરવરશે !

૬.

પોતાનાં પ્રિય દેશી જનનાં દુઃખ પરસ્પર ધરશે,
જન્મભૂમિનાં ભોળાં બાંડુ ભેળાં હજશે મળશે,
ત્યારે પ્રભુતા સંચરશે, સ્વર્ગ સમ સુન્દર હિન્દ થશે.

૭.

હિન્દ જનો અર્જુન ધૂધવશે, ને બ્રહ્માંડ નમવશે,
ડગમગતા ડુંગર ડોલવશે, રંગરાગ રેલવશે,
એવું એક્ય થશે, એવી લલિત લીલા ખીલશે !

રસિક રમણી.

લાવણ્યમયી.

રજકણુમાંથી રત્ન બનાવે
રસિક ચતુર રમણી,
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

ધન્ય ગૃહિણી, જે કરે જીવનની
સરળ રહેણી કરણી !
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

મનહર વશકરણી હસમુખી
ફરફરતી હરિણી !
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

પ્રણયચેતને કરે મદૂલી
વીજળી સમી ઉજળી ;
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

રંક પતિનું રજતર લક્ષગણું
ગૃહિણી ગણતી,
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

રસાયણી પંચામૃત કરતી
 સ્પર્શ થકી રસિલી,
 અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

જનનીભગિનીના ભાવ રમરાવે
 અજળ અમીઝરણી,
 અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

હર પ્હાને હૈયાને હળવું
 કરે રમુજી રમણી,
 અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

વરઘેલીની વાત.

આધવજી સંદેશો કહેજો શ્યામને—એ ઢાળ.

વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું,
 સાંભળજો, સાચવજો હૈયાં મહાંય જો ;
 ઝરમર ઝરમર વરસે જ્યારે મેહુલો,
 હળવાં હૈયાં સહનાં ત્યારે થાય જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું.

સંગે રહેનારાં વરવહુને ધન્ય છે,
 ઉછળતો ઉછરંગ, છલકે છલકાય જો ;
 કરે મજા કલ્લોલ ભરી આનન્દમાં,
 હસતાં રમતાં ગાતાં ધરી ઉમંગ જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું.

વિદેશવાસી કોઈ પરાધીન કંથની,
 એકલડી અખળા વિરહે અઠળાય જો ;
 સમજી શ્યામા ત્હોય ધરે નવ રીસને,
 વાસડવા નવ જાણે વરના વાંકે જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું.

સવારમાં ઉઠે લઈ વરનાં નામને,
 મળ્યા સમો સંતોષ ધરી મલકાય જો ;
 સાથે રહેતાં તે ને સોણાં સાંભરે,
 વર ઉપરનું વધતું જાય જ બહાલ જો ;
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું.

ધડી રટણ ચૂકે નહિ નણુદલવીરનું,
 વરના વાગે બાણુકારા ચોમેર જો ;
 હરતાં ફરતાં વરના કરે વિચાર તે,
 વરના ગુણનાં ગીતડલાં કંઈ ગાય જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું.

ઘેલી રે ઘેલી એવી એ બહાવરી,
 એકલી કરતી વરની સાથે વાત જો ;
 નીંદરડીમાં કાઢે ઘેલાં આમ એ,
 જમ્પે વરની વાત વિના ન ધડીક જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું,

સાચાં હેત તણાં વશીકરણ આમ એ,
 વરનું પામે વધતું વધતું બહાલ જો ;
 એવી વરઘેલી વરને હૈયે વસે,
 જાણે ફુલની હસતી રમતી માળ જો :
 વાતડલી વરઘેલીની આવો કહું :
 સાંભળજો, સાચવજો હૈયાં મ્હાંય જો.

મહારે રમકડું.

ગઝલ-સોહિણી.

મહારે રમકડું એક છે નાનુક ન્હાની પુતળી,
દેવની દીવેલ મેંધી એ મળ્નની પુતળી.

દ્વેટે બર્યા સંસારની યાત્રા તણી એ સહચરી,
આશાનિરાશાની ધરે સાડી અજબરંગી વળી.

સામે હસે, સામે રડે, સમ વિષમ માર્ગ પળી પળી ;
આંસુ તણી માળા મને પ્હેરાવતી એ પુતળી.

કંઈ તિમિરતેજ તણું પડે જગના જીવનમાં છે બર્યા ;
સંકેલતાં ઉકેલતાં તે જાણતી એ પુતળી.

સ્વપ્નાં જનન કે મૃત્યુનાં જાણે ન મહારી પુતળી :
મુનકાર હું ને શીળી શાન્તિ એ જ મહારી પુતળી.

દર્શનનાં જાદુ.

દેશ.

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કેંક થાય છે !

ઉડાં અંતર કેરાં હેત ઉમળકે તો જલકાય છે !

ધૂમે જખીલાં એ,

ધૂમે રસીલાં એ,

અંતરની તો વાત એવી નવ સમજાય રે !

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કેંક થાય છે !

જોયું જોવાય નહિ આંખના તારાની સામે !

જોણું જોલાય નહિ ઉરના આરામ સામે !

કેંક જોઉં કેંક જોણું, ઉરે એમ થાય છે !

ને હસી પડાય છે !

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કેંક થાય છે !

બહાલાંનો તુંકાર.

દ્વહા સોરઠા.

૧.

લાડ ભર્યો લલકાર એ-
બહાલાંનો તુંકાર !
મલકાવે હૃદયાર-
વણુ બહાને બોલાવતો !

૨.

અંતરનો રણકાર એ-
બહાલાંનો તુંકાર !
હો ! ગેબી બણકાર-
સુતાં રમરણુ બગાવતો !

૩.

દેયાંને હળવાં કરે-
બહાલાંનો તુંકાર !
ચેતનભર ચમકાર-
પ્રોત્સાહન કંઈ પ્રેરતો !

૪.

જ્ઞાન સાન ભૂલાવતો—
જહાલાંનો તુંકાર !
અધીનનો આધાર—
થનગન નાય નયાવતો !

૫.

સાચા ઉંડા હેતનો—
જહાલાંનો તુંકાર !
પ્રાણ પીંગળાવનાર !
વિજય સદા તુજ વાધજે !

૬.

બનાવજે આપુ ! સદા,
જહાલાના તુંકાર !
દેવ તણા દરબાર—
ઘેલાંના ધરબારને !

સ્વજનના સ્નેહ.

સદા સંસારમાં સુખદુઃખ સરખાં માની લધએ—એ પહાડી
ગઝલની ધૂન.

સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !
પરસ્પર પ્રેમના આચારની તો રીત જૂદી !

“ સોઝહમ્ સોઝહમ્ ” સતી રટે,
“ સાઝહમ્ સાઝહમ્ ” કંથ ;
સેવે એક બીજાં સદા
એ સહચાર અનંત :

વિરહસહવાસની જાદુઈ બલિહારી જ જૂદી ;
અજબ આકર્ષણે ખેંચાય, સાંકળ એ ય જૂદી :
સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !

અખોલ આંખે સમજતાં,
જ્ઞાણપત્તી કંઈ રીત !
અમીમય હૈયાં ઉમળકે
થાય પરસ્પર લીન !

સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !
પરસ્પર પ્રેમના આચારની તો રીત જૂદી !

સન્નેડિલાં સન્ત.

ભૈરવી.

સન્નેડિલાં સન્ત રે !

જાણે સાચાં સીતારામ !

એવાં સન્તોના વસન્ત રે !

જેવા કળાયલ પ્રાણુ !

ચાલો, સખિ ! બધીયે સંસારતપોવનમાં,
નમિયે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે !

જહાલાં વિસામાનાં ધામ !

દેવ બનાવે દીનને,

સંસારિલાં સન્ત !

સાધુતા પ્રભુતા તણા,

એ સખિ ! મોહનમન્ત્ર !

ચાલો, સખિ ! રહિયે કલ્યાણુક કન્યામાં,
બનિયે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે !

પાલક પ્રેરક પ્રાણુ !

સન્નેડિલાં સન્ત રે !

જાણે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે

જહાલાં વિસામાનાં ધામ !

અસાડિલા રાજ.

હીંજે મહારી ચુદડલી—એ ઢાળ.

આવ્યા આવ્યા અસાડિલા રાજ,

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

લાવ્યા એ તો સૌભાગ્યભર્યાં સાજ,

હીંચે મહારાં હૈયાં ! સખિ !

પુણ્ય પવનની શાંતિ હીંચોળે,

જૂલે ધૂલ્લાંડ એ હિન્ડોળ રે !

વીજળી અખૂડતાં અંજન અંજય કંઈ,

ગાળે ઘેરૂં ધન ઘોર ;

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

સૂતા પડછન્દ જાગ્યા,

પુરાતન પ્રાણ જાગ્યા,

એકાકાર એક છળી વળ્યા જડપાજ ;

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

અખડી જાગ્યું મહારૂં જીવન ઘેરાતું,

ઉલટયાં રસાતળ ઉડાં રે !

હેલે ચઢયો મહારા દિલનો મહેરામણ,

રેલે છલોછલ છોળ !

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

ઘેલીતૂર નાર હું તો,

ડાલાવી ડેલાઉ હું તો;

રસગુણથી રસે રસરાજ :

હીચે મદારાં હૈયાં, સખિ !

હળવી હથેળિયે રસસાયર સમાવું,

રસગુણ ઝીલી ઝુલાવું રે !

નાચું નચાવું તેમ દળુ દળુ હેરે,

એકલી જાણી મને હસાવે :

હીચે મદારાં હૈયાં, સખિ !

હસાવી હસું ન હું તો,

ફોડોને ઝીજું શું કરું તો ?

એની હરવી હારી ગઈ લાજ :

હીચે મદારાં હૈયાં, સખિ !

સુરવરની મુરલી.

મદ્દલીના ભજનની ધૂન.

“ મુરલી સુરવરની ધીરે સૂર,
સુણિયે, સજની !
અધૂરી મધુરી દૂર અદૂર ! ”

“ રિમતનાં ચેતનમય નયને,
અમીમય સરસાયન હૃદયે,
હરિયે પ્રિયજનમન મુગ્ધ મધુર ”
સુણિયે, સલૂણી !

“ કૌમારનિકુંજ વિહરિયે,
મુરલીધર પ્રભુદત ધૂમિયે ;
સુકુમારિલ કોકિલ સિન્ધુ મયૂર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ વર્ષામાં વસંત વહિયે.
આર્ત આનન્દન બનિયે,
કરિયે ઓછાં ઉરને ભરપૂર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ સાચક સારથી ધુરંધર,
સંસિદ્ધ બની સંસ્થાપક,
રહિયે ગોપાલનમાં ચકચૂર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ બાલક સમ સરલ કળાયલ,
રહિયે દમ્પતી સમ વત્સલ !
ધરિયે બહાલપવટના અંકુર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ મુરલી સુરવરની ધીરે સૂર,
સુણિયે, સજની !
અધૂરી મધુરી દૂર અદૂર ! ”

વરસાદને સાદ.

સોરઠા.

૧.

બળબળતે અંગાર, માંડ ઉનાળો ઉતર્યા :
 ત્રોયે જીવનહાર, હજુ ન આવ્યો મેહુલો !
 પોતાનાંની વહાર, વહાલાં જન વિણ કોણ લે ?
 લગાડ કાં તું વાર, હજુ આવતાં ? મેહુલા !
 ચોમાસાના કોલ, ત્વં આપ્ય, તે સાંભરે :
 સંગે રહી રસબોળ, બનિયે, આવો, મેહુલા !
 ઊભો રહી અબોલ, તન્મનાટ અમ તાગતો :
 હોય ન એવા કોડ, સુકાય જ્યાં જીવ, મેહુલા !

૨.

આવ, અરે વરસાદ ! દેવરિયા જ પ્રસાદ દે :
 સુકાય છે અમ સાદ, તને પુકારી, મેહુલા !
 જોઈ જોઈ તુજ વાટ, આ અમ ડોક રહી ગઈ :
 વિધવિધ વધે ઉચાટ, કાળજ ફડકે, મેહુલા !
 મહેરામણ મહેમાન ! વરસ દિયે બસ ! આવતો :
 તુજ પગલે રસલહાણ, અમે મહાલિયે, મેહુલા !
 દાના દિલદરિયાવ ! અમ જગતે તું આવતાં,
 પ્રાણદાનના દહાવ, લેતાં શિખિયે : મેહુલા !

૩.

‘મે’ ‘મે’ જપતાં માળ, સૂકાયાં મ્હોંનાં અમી :
ઉડતો દિસે અકાળ, કાં દેખા દઈ? મેહુલા !
આ તો આડે આંક, તુજ અખોલા આજના!
ઝાલાં કેરા વાંક, કયમ વસાડિયે? મેહુલા !
નરવે ઘેરે નાદ આવ હસી ખોલાવને !
સ્વજન તણા તો સાદ, ઉર ઉભરાવે, મેહુલા !

૪.

તુંમાં ઉંડી આશ, તુંમાં અમ વિશ્વાસ હો ;
મૂકાવ હેઠો શ્વાસ, આંગણુ આવી; મેહુલા !
કાળે કાળ દુકાળ, અનાથ જીવ ઉભા બળે ;
આગળની એ વાત, આવ ભૂલવવા ! મેહુલા !
એક તાહરી છાંય, ઓયું અમને આપતી ;
બજ્યાં ઝળ્યાંની બહાંય, ધરિયે ! બાપુ મેહુલા !

૫.

દિલબર દિલના ભાવ, સંભારીને સંચરો !
ન આણિયે જ અભાવ, અધીન જનપર, મેહુલા !
મોતીડાંના મેહ, વણ માગ્યા વરસાવતો !
કાં તું તેનો તેહ, ટળવળાવતો ? મેહુલા !
દેખા દે છે દેવ, દાતાના જ દિદારમાં !
મન ભરિયે તુજ દેહ, પ્રભુ પરખાવો, મેહુલા !

દોરંગી દુનિયા.

ધીરા ભક્તના પદનો ઢાળ.

દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ વહાલપની જાણે નહિ;
સંસારીયાં તો સંગી રે, સાચકનાં ચાવાનાં નહિ.

ઘોલકડાંના ધરધણી
ક્યાં કરે ધડભાંગ;
આંટી ઘુંટી આણતાં
આઠો વાળે આંક.

પૂરાયેલાં પંખી રે ! વનલીલાને પીછાને નહિ;
દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ વહાલપની જાણે નહિ.

પળનાં પાપી પૂતળાં
રીઝે ખીજે વહેમાય;
દેશ કલેશ અભિમાનમાં
રચી પચી ડોલાં ખાય.

પૂરાં એ પ્રપંચી રે, પ્રભુજીને પીછાને નહિ;
દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ વહાલપની જાણે નહિ.

જીન્દગીના લહાવ.

પદ્માદી ગજલ.

જગતની જીન્દગીના લહાવ જીજીવી જાતના છે;
દિલ દેં ખ્યાલ ખોટા તો સુઝે સુખદુઃખના એ.

ઝગમગતાં દે ઝાંઝવાં

વસુન્ધરાનાં રતન;

તારલિયાનાં તેડલાં

શિખરે સુન્દર સત્ય.

ધડી રોવું, ધડી દસવું, ખૂખી એ ખલકમાં છે;
અજબરંગી હયાતીમાં મજા કેવી અહા! એ?

અલખધુતારી 'આજ' એ

નાજીક નખરાંખોર,

નયવે એવીને જ નર

નટવર નવલ કિશોર.

મયે કલ્લોલ ત્યાં હંમેશ લીલાલહેર જામે,
ઉડા આનન્દનો ગેખી અનુભવ ફકત ત્યાં છે.

ધ્રમે સફળ કરતાં જીવન

પ્રવાસ ધાય પ્રસાર;

આંસુડાની આપલે

સરલ કરે સંસાર.

જગતની જીન્દગીના લહાવ જીજીવી જાતના છે;
દિલ દેં ખ્યાલ ખોટા તો સુઝે સુખદુઃખના એ.

કાળી કાયલડી.

રામગિરિ ચ્ચને કેદારના મિશ્ર લયની ધૂન.

કાળી કાયલડી !

ખોલે ખોલી કાલી :

કુઉકે કુઉકે—

પીયૂષ પીયૂ :

કુઉકે કુઉકે—

કોલે લટકાળી,

માળી મચકાળી,

કાળી કાયલડી !

મીઠી રે મધુરી ત્હારી

સૂરીલી કિલકારી

પ્રાણ પીગળાવનારી :

કાળી કાયલડી !

મંજરીને કુંજ હીચે,

રસની માધુરી સિંચે,

મન્દ મન્દ મીટ મીચે :

કાળી કાયલડી !

બહાલાંના વિલાસ કેરી
રમરણુરણુક પ્રેરી
કાં હસાવે હેરી હેરી ?
કાળી કોયલડી !

બહીલી રે તું બહાલધેલી !
હર્ષની રેલાવે હેલી ;
ધેલાંતૂરની તું બેલી :
કાળી કોયલડી !

સખિ ! મુરતાની દેવી !
વિભુની વીણા અનેરી !
ચેતના જગાવ દેવી :
કાળી કોયલડી !

હાલરડું.

ખીલી ખીલી રહી આ કેવી ચન્દા : કવિ મૂળશંકર રચિત
અજબકુમારી નાટકના એ ગીતની ધૂન.

હુલો હુલો, વહાલા ખાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

લાલ ! મહાલો મળને મંદિરિયે,
વહાલ ! હાલો અંબારે ઉજળીએ,
ઉજળીએ, રમાડીએ ઉમંગમાં !
ઓળોળોળો હાં, ઓળોળોળો હાં !

હુલો હુલો, વહાલા ખાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

પ્રભુપદમાં તુજ બાંધ્યાં પારણિયાં,
બદ્ધલોકનાં બતાવો બારણિયાં,

ઉજસભર્યાં મુખડાંનાં લઈ એ ઓવારણાં :
ઓળોળોળો હાં, ઓળોળોળો હાં :

હુલો હુલો, વહાલા ખાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

દેવખાલકનાં દર્શન.

વસન્તતિલકા.

૧.

લાવો, સખિ ! નયનનન્દનને વધાતું !
 એ દેવખાલક અનુગ્રહઅર્થ આપ્યું :
 જો, જો સખિ ! પ્રકટ એ મુખની પ્રભુતા !
 એ તો અહા ! રિમત ભરી પ્રભુની પ્રતિમા !

૨.

જો, આંખ એ નમણી નાનકડી ઉઘાડે,
 માંડી રહે મીટ ઉજ્જસ ભરી અહા ! એ ;
 લીલા ભર્યું હસી રડી રમતાં રમાડે,
 નાચી નચાવતું હસાવતું કેં અહા ! એ.

૩.

આશાભર્યું સ્વરૂપ તો પ્રભુરૂપ એ, હો !
 આત્માસમું પુતળું આપણું જ એ, હો !
 કેવું સખિ ! સરલ સુન્દર એ અહા ! એ ;
 કેવું કળાયલ કરે કિલકારથી એ !

૪.

આવો, સખિ ! જનનીનું તમ ઉર ચાંપું ;
 આવો, સખિ જનનીનાં તમ નેત્ર ચૂમું ;
 લહાવો સખિ ! નવલ ભાવ તણા અપાવે,
 આવો અનુગ્રહ કરી પ્રભુ રંકનો એ !

૫.

સંભાળ જેમ લીધી આપણી માતતાતે,
 જોવાળી તેમ ધરવી પ્રભુઅર્થ જાતે ;
 આદેશ પાલન તણા પ્રભુએ દીધા જે,
 તે પાળવા પ્રીતિ થકી પ્રભુઆલ કાજે

બાલવસન્ત.

મેથ તો તોરે દામનવા લગી, મહારાજ !—ભૈરવીની એ પદની ધૂન.

આવ્યો, સખિ ! આવ્યો આ તો બાલવસન્ત !

બાલવસન્ત, એ વહાલવસન્ત !

દુધ ભરિયે મુખ ગોરડિયે,

સ્મિતનાં ફાલ્યાં ફૂલડિયે,

ફેરવવા આન્તર સુગન્ધ ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

અધઉપડયાં નમણું નયણે,

ઉન્નવલરંગી અંજનિમે,

ઉન્નળવા જીવન અનન્ત ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

કેસરિયાં કરકૂંપળિયે,

કુમકુમિયાં પદ પાવનિયે,

રેલવવા અજગ આનન્દ ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

રૂમઝૂમ રમતાં તરવરતાં,
રડતા મે રસખસ કરતાં,

કિલકિલવા પ્રભુરવ આત્મકુંજ;
આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

બહાલપનું વિરાટઃ વામન—
બાલક એ દેવ સનાતન

ઉદ્ધારવા બલો ભોળો બ્રહ્માઃ
આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

બાલવસન્ત, એ બહાલવસન્તઃ
આવ્યો, સખિ ! આવ્યો આ તો બાલવસન્ત !

હિન્ડોલ.

રાંકર વસે રે કૈલાસમાં-એ પદની ધૂન.

હાં, હાં, હાલોતે હીચોળિયે !

રૂંડે પ્રાણને હિન્ડોલ,

પ્રીતમીટને મદલોલ, હો !

લાડિલાંને હો ! હીચોળિયે !

ઓળોળોળો, ઓળોળોળો, હાલો, હાલોને હીચોળિયે !

હાં, ઓળોળોળો, હાં, ઓળોળોળો, ઓળોળોળો, હાં.

સન્ત દમ્પતીને હર અવતરે,

ધન્ય ! વહાલતા વિરાટ,

વિભુ વામનનં ધાટ : હો !

વહાલાં નહાનડિયાંને ઝુલાવિયે !

હાલો, હાલોને ઝુલાવિયે !

બાલક મહાલે ત્યાં કલ્લોલિયે ;

એના કાલા કલખોલ,

કરે ઘેલાં રસખોળ : હો !

હૈયેહૈયાંને હૂલાવિયે !
 હાલો, હાલોને હૂલાવિયે
 બાલક ડાલે ત્યાં તો ડાલિયે ;
 એને પ્રાણુને પ્રકાશ,

ને અબોલ સ્મિતવિલાસ, હો !
 હેલે હૈયાંને ઉલ્લાસિયે ;
 હાલો, હાલોને ઉલ્લાસિયે ;
 હાં, હાં, હાલોને હાંચોળિયે.

ભાઈ ને બહેન.

હાલરડાંનો એક ઢાળ.

ભાઈ ને બહેન !

ધૃમો દિન રેન :

કુળનાં ઉગ્મળ ન્હાનાં નમણાં હો નેન !

હો નમણાં હો નેન !

ભાઈ ને બહેન !

રેલો સુખ રહેન :

માઆપને દિલ બદાલપનાં બહેન !

હો બદાલપનાં બહેન

ભાઈ ને બહેન !

બોલો બે વેણુ :

અમી એ ઉતારનાર દુઃખડાંનાં ઘેન !

હો દુઃખડાંનાં ઘેન !

ભાઈ ને બહેન !

દેન્ને દિલ દેણુ :

અગલે ડગલે કહેન્ને ખમ્માનાં કહેણુ !

હો ખમ્માનાં કહેણુ

ભાઈ ને બહેન !

લેન્ને એ લેણુ !

ઉગ્મળા ઉરભાવના લહાવાનાં લેણુ !

હો લહાવાનાં લેણુ

કુટુંબભાવ.

મરાઠી સાખી.

બાઈ જ્ઞેન ભોળાં સહ હસતાં

રમતાં બેળાં હેતે,

મીઠાં માવડલી આપુનાં

દેયાં રસમય રેલે;

એવાં સ્વર્ગ તણાં મુખડાં

છાજે સદાય કુટુંબમાં.

મલકાવો મધુરાં મુખડાંતે,

મોઘાં માડીજાયાં !

મીઠડલા વીરાનાં લેજે,

જ્ઞેનાં લાડકવાયાં !

ભાંડુ ! દણી મળજે,

માતતાત અમી ઝમજે.

પ્રિયમયતા પ્રભુમયતા, જ્ઞેનાં !

અન્ધુ ! લેજે દેજે,

જીવવા જીવનની માત્રા

સદનશીલ થઈ રહેજે;

પ્રભુતાની વ્રતસિદ્ધિ એ,

પ્રભુની કૃપાસમૃદ્ધિ એ.

જહેનને મંગળમાળા.

મરાઠી સાખી.

૧.

માતૃજ્યોતિની જવત્રંત જવાલા ! મલિયરની યોગમાયા !
કૌમારની મનભર ભૂતિ અમ, દુઃખમંજન કુલદુહિતા !
ભગિની ! તુજ ભાવ ભર્યા ખોલે, વીર તુજ વિક્રમ સમ ડોલે !

૨.

લલિત લાડિલી અમીરસ લીલી બાલા બાંધવચેત્રી !
વત્સલતાથી જલકાતા એ ઉરસરવર ઉછરેલી !
જહેનાં ! સરલ સૌમ્ય રહેજે ! જીવિતનો મોહનમંત્ર જ એ

૩.

અમર વેલડી ! કુલજીવનવ્રત ધરી તપસ્વિની બનજે,
જગતકુટુંબે જીવકુલમાં ફળપુલમાં સુકૃતિનાં ધરજે;
સુહવજે હો સંસાર સદા, ઝીલવજે ગૃહની સુંદરતા.

૪.

દેશનન્દિની ! ગૃહમંદિરની લક્ષ્મી વંદ્ય બની રહેજે,
આત્મકમળનાં કોમળ સુવાસ પ્રકાશ હો રેલવજે;
ધરજે, બેન સુભાગ્યતી ! જનનીવ્રત કલ્યાણ કરી.

૫.

આત્મયોગની સ્નેહલીલામાં જીવિત ધન્યતા પામે,
ગૃહઆંગણુને ધર્મતીર્થ પ્રભુને પગલે જ બનાવો;
વિહરજે દેવ સમ દમ્પતી ! જગતની ધપાવજે પ્રગતિ !

સ્નેહનાં સદાવ્રત.

જરા પ્યારીને પંથે પધારો, પીયુ!—એ ગીતની ધૂન.

૧.

ઝહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિએ પ્રાણુદાન!

ચાલો બાંધિયે સદાવ્રત સ્નેહનાં રે!

ઝહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૨.

દીન આંખમાં ઉતારી દેવી ગંગાના પ્રાણુ,

ઝહાલાં વિલસિયે સનાતન સહચારમાં રે!

ઝહાલાં ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૩.

માત ધરતી ધરે જ્યાં અન્નદૃઢનાં નિધાન,

પ્રાણુ પ્રેરે પ્રભુ, ત્યાં દાન દેહનાં રે!

ઝહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૪.

ઝહાલાં! આપણુ તો દેવના આદેશનાં વિધાન:

પ્રાણુ તો ધરે પ્રકાશ આત્મદાનમાં રે!

ઝહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૫.

આવે દેવને દરબાર એક સરખાં સન્માન:

ધન્ય જન્મ, જાય કાય જે કલ્યાણમાં રે!

ઝહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન:

ચાલો બાંધિયે સદાવ્રત સ્નેહનાં રે!

જહેનના બોલ.

સોરઠા.

૧.

મીઠી માની રહોડ, બાપુની શીળી છાંયડી :
 બેલડિયાંની જોડ, જુગ જુગ દેજો, નાથજી !
 જહેનાં કુળની લાજ, બંધુ કુળનો દીવડો :
 એવાં કુળ ઉજળ, એ તો એક જ માજણ્યાં.
 લોકડિયાંનાં લાડ, પલટા મારે પલકમાં ;
 ભાંડરડાંના ભાવ, એ તો અળગી રીતના.
 માસંભારણુ જહેન, બાંધવ ઢાંકણુ તાતના :
 દિલબહાલપનાં જહેન, બહેતલ મહારાં માજણ્યાં.

૨.

આપણનો અવતાર, ઉંડા બહાવપથી ભર્યો;
 એ બહાવપનો પાર, ઘણડિયાં સહ પામજો.
 બહાલ ભર્યો સંસાર, મીઠા મહેરામણુ સમે,
 ત્યાં બહાલાંનાં નાવ, ધીરાં ધીરાં ડોલજો !
 નીચે ડોલજો નીર, આભ ઉચેરાં ડોલજો !
 બહાલાં ! ન્યાળી લગીર, એની મેળે મલકજો;
 મંગળ દોરે કંઠ, ધન્ય ચાંદલે ચૂડલે,
 એ સોહાગ અખંડ, સોહાગણુનો વાધજો.
 સોહાગણુ શિર મોર, કોડ કળાયલ પૂરતલ,
 કાળજડાંની કોર, કાળજડાં કંઈ ઠારજો :

૩.

મનના મળિયા મેળ, તેનાં મળવાં દોહલાં :
 મન વાળ્યાની વેળ, વીરા ! સોણલિયે રહે !
 એવાં હિંડાં હેત, સોણલિયા સંસારનાં,
 ધડે અજબ સંકેત, વીરા ! જીવન અનંતના !
 ભેળાં છે ભરપૂર, અધૂરાં તો અળગાં પડે;
 દેહ જ રાખે દૂર, વીરા ! વિદેહ ન વેગળાં !
 સાચક છે સંબંધ પ્રભુના પ્રેર્યા આપણા;
 એ આદેશ જ્વલંત, વીરા ! પ્રભુતા જગવિયે !
 કલ્યાણક નર નાર, વીરા ! નારાયણ બને ;
 આપણનો અધિકાર, સેવામાં જીવજગતની !

૪.

લાડિલાં પ્રભુખાળ, આજસમજી આખર બધાં;
 ગુંથવાય જંજળ, આપડાલલાં માનવી.
 એ બાલકતા ખેલ, માયાવી મમતા ભર્યાં;
 મથે વ્યર્થ વણુમેળ, પ્રભુભૂલકણાં માનવી.
 એ મંથનને અંત, પ્રસાદ ધરે વસુંધરા;
 મ્હેમાનીમાં બંધ, ત્હો ય ન તોડે માનવી.
 બાપુકા ભંડાર વસુંધરા સાગર ભર્યાં;
 ભેળાં ભોગવનાર, એક મતીલાં ન માનવી.
 અમીને એકલસુર પીયે સુર સંસારિયાં;
 વિખડાં કેમ અસુર, ગળે પાપિયાં માનવી.

૫.

બહાલાંનાં વેચાણુ, વાતવાતમાં થઈ રહે;
 પ્રભુને બહાલાં પ્રાણુ, એ તો વિરલાં વીરજન!
 પ્રભુજીને દરબાર, દાનાં દરબારી સમાં!
 લોકડિયાંનાં લાડ, પાળે વિરલાં વીરજન!
 અગણિત અણધડ લોક, પ્રભુનાં બાળક બાપલાં;
 રખવાળાંની ઓથ, એ તો દેતલ વીરજન!
 સચરાચર કિરતાર, પ્રભુજી તો પોષણુ કરે;
 પોષણુના ગોવાળ, એ તો વિરલાં વીરજન!
 કરે પ્રાણુ કુરમાન, ધરે સદાવ્રત સ્નેહનાં;
 દિમે પ્રભુનાં બાન, એ તો વિરલાં વીરજન!

૬.

બેલડિયાંને બોલ, પ્રકટે દેવદિવાર, એ
 દેવજીવન અણુમોલ, વીર! આપણે ગાળવું.
 આવ્યાં તો આ લોક, લોકડિયાંને લાડિયું;
 જશું પછી પરલોક, દેવ બનાવી દીનને.
 બાલકડાંની હલાણુ, મન મેલી જે મહાલશે,
 તેવાં બહાલાં પ્રાણુ, પ્રભુજન સેવા પામશે.
 બનવું સદા સુજ્ઞેડ, પ્રભુબાળકને સેવવા;
 એવા રૂડા બોલ, બાળક પાસ પળાવિયે.

૭.

ધગધગતી જ વરાળ, હૈયે માત્ર ન માનજે;
 ધખધખતે અંગાર, બાપુ! જીવતર ગાળવાં.

આવા જીવનજોગ, અનાથ અબળાને જડયા;
 એવા એ અવજોગ, આપણુ સહિએ ટાળવા.
 શોધીને સંજોગ, અબળાને ઉદ્ધારવી;
 જાતડલીના ભોગ, ઘટે દેશમૈયાપદે.
 દેશબાળની માત, ફડકે મારે ફડકલાં;
 એને વળે નિરાંત, તો જ દિવસ વળશે, વીરા!
 મુંગા માર અબોલ, કાળજડાંને સેકતા;
 આંસુડાંને ઝોધ, બાળક ક્યાંથી ઉછરે?

૮.

એકમેક નરનાર, હળવાં દૈયાં ચાંપશે,
 તે ધર પ્રભુકલકાર, દેવબાલુડાં ફૂંજશે.
 નિરાધાર કંઈ બહેન, એનાં આંસુ ઉતારજો;
 દુઃખિયાંને સુખચહેન, દેતલ સાધુડિયાં સદા.
 બાલા! બહુ! કૌમાર વ્રત વરિયે, ગોવાળી શાં;
 લાડીલાં લલકાર, ગોપાલનનો ગજવજો.
 કોઈ એકલાં એક, ચુંદડલીયે, અંચળે,
 બહેનબંધુની પેઠ, ભાંડરડાંને સેવજો.
 કંઈ જોડાવ સુજોડ, સ્વર્ગ રચો સંસારમાં;
 રખવાળામાં ડોડ, બાળકડાંનાં પૂરજો.
 દેવજીવન દર્શાત, ગોપાલકતાથી ભર્યાં;
 લગ્નહેતુ કલ્યાણુ, ગણી બાળ સંભાળજો.
 માનવકુળનાં દેવ! સાંખ! સુજોડે સંચરો;
 જનનીજનક શાં સેવ પ્રભુબાળકની પામજો.

માખાપની સેવા.

માઢની એક તરહ.

સગુણુ એ ધ્રુલ સમાં સાકાર
નમું મુજ માતતાતને પાય ;
જનનીજનકનાં ચરણશરણમાં
જન્મમરણભય જાય :

નમું મુજ માતતાતને પાય.

અમીભરી એ વત્સલતાનાં
સ્નાનપાન કરનાર,
રિમતમય મધુરાં દુધમલ બાલક
બહાલપનાં ગીત ગાય :

નમું મુજ માતતાતને પાય.

બહાલ તણા વિનિમયના બળથી
સરલ થાય સંસાર :
મહાસાર્થક જ એ સેવાનાં
બૂલાય કયમ સદ્ભાગ્ય ?

નમું મુજ માતતાતને પાય.

માના દહાવ.

ચોપાઈનો ઢાળ.

૧.

માનાં બાળક કાલું બોલે,
 બોલે બોલે મા તો ડોલે!
 માનાં બાળક ખુંદે બોળે,
 માના હેયાં રહોડે હિંડોળે!
 માનાં બાળક ફરતાં નાચે,
 માને મ્હોચે મેળ ન લાવે!
 માનાં બાળક હેરી દસાવે,
 માને ઘેલાંતુર બનાવે!

૨.

“મા! મા!” કહી બાળક બોલાવે,
 મા ચૂમી બહાલે નવરાવે!
 માના બાળક રહોડે સૂવે,
 મા બાળકમાં પ્રભુને જીવે!
 માનાં બાળ વૂમે ને મ્હાલે,
 માને બાળક જેવાં બનાવે!
 બાળલીલા ને માની માયા,
 ધન્ય જન્મ જેણે એ તો જ્ઞેયાં!

સપ્તીનો માતૃવિરહ.

હરિણી.

૧.

મળી ન મીટ, ત્યાં બાલા બાઝી પડી પ્રિય બહાવરી,
રડી ન, ડસડી, ના મુંગી કેં કળી સમજી શકીઃ
મુખ ગરીબડે રોવા જેવે ઘુંટે નિજ શ્વાસને,
શમશ્વમી રહી શાણી શ્યામા સમાર્ધ જતી ઉરે!

૨.

જનનીમરણે બહાલી ઘેલી દુઃખે ગભરાય કેં,
વદન કુમળે મદારી મુઝા તણે અટકાય કેં;
ઘડી ઘડી મુખે ઉંઘ બાવો હવાય ભુંસાય કેં,
તરણી તડકે બલીલી વામા કરણુ રસેબરી!

૩.

અવધિ! અવધિ! સૂઝે કેં ના, સહિં કંઈ જાય ના,
પ્રિય દિલ રમ્યાં માયા મીઠી લગાડી વળી જતાં;
સ્મિતઅમી ભર્યાં બહાલાં મોંઘાં જતાં પ્રભુધામમાં,
સમયશરણે, બહાલાં! રહેવું અખોલ રહી સદા!

૪.

ન ભય વશ થા, ભોળાં બામા! ન રંકે તું જા બની,
દુઃખશર ઝીંઘે આવે બહાને જ ટક્કર ખેવડી;
ઉર સુધી રહે, બહાલી માળા! કળી તુજ વાંછના,
સઘળી પૂરતાં, લહાવા લહેણાં ન માણશું એકલાં!

૫.

દીન દુઃખને સ્વીકાર્યો તે પ્રિયે! દિલ દાઝતે,
 સુખી તું કરવા યોગ્ય હેને અનેક ઉપાયને;
 શરણુહીનની સેવાની તે વધાવી પરંપરા,
 જનનીજીવને તારી સંગે ઉભો તુજ ભક્ત આ !

૬.

ગભર ગીતડે ભોળાં વહાલાં ગળે ત્યમ ક્રીડશું,
 પ્રણય છણુતાં પાશું પીશું રસાયન સૌખ્યનું;
 ચમકે ધરશે ફૂલી ફાલી લીલા વિભુવહાલની,
 સ્મિત લઈ દઈ રહાશું મીઠી અનંત મુસાફરી !

મા તે મા.

ગઝલ.

૧.

અહો! મા તે મા!
 ખીજાં વનના વાઃ
 બલાં ભોળાં બા
 કરે હા યે હા.

કાલાં ઘેલા મા
 ન કહે કંઈની નાઃ
 ઓછાં ઓછાં બા
 કરે ગાયા ગા.

૨.

અહા! એ તો મા
 સુણી ધાતાં ધાઃ
 શરાં પૂરાં બા
 ઝીલે આડા ધા.

મીઠી નજરે મા
 ઠારે દિલના દાઃ
 મોંધી મોરી મા!
 અભયનું બૂ પા.

દુષ્ખિયાંનાં બેલી.

દા લાગ્યા હુંગરિયે, ફૂલાના, કેમ કરિયે ?—ભગવતી મીરાંબાઈના
એ ભજનની ધૂન.

ધા સુણિયે દુઃખિયાંની,
ઠહાલાં! બન્ધુ બનિમેઃ
બન્ધુ બનિયે રે, એનાં બેલી બનિયે,
દુઃખીને સંભાળિયે!

ધા સુણિયે દુઃખિયાંની,
ઠહાલાં! બન્ધુ બનિયે!
એક જ જનનીનાં જાયાં,
એક જ શિરછત્ર છવાયાં,
રંક ભાંડુનાં રખવાળાં લેઈયેઃ
રે! હુઈ હૂત્રાવિયે!

બેલડિયાં બાંધ બરેબર,
રહેવા સર્જ્યા શું સહોદર?
દુઃખે દુઃખિયારાં આળાં અંતર આંપિયેઃ
હો હૈયાળી દેઈએ!

દુઃખિયાંનાં ફેડી બન્ધન,
રચિયે ઉરઆંગણુ નન્દનઃ
દીનને દારં દયાસાગર રેલિયેઃ
એવા આંસુ અર્પિયે!

દુઃખિયાંનાં દેવ સહાયક,
દીનનાં તો સન્તન સેવક :

રંકને પગલે પ્રભુલીલા ન્યાળિયે :
પ્રભુજીને બાળિયે !

સંપે સંમેલન ભરિયે,
દૈયાને હેલે રહડિયે ;

વિભુની બહાણપનાં રૂડાં જ્યોતિ વન્દિયે :
પ્રાણુને ઉગ્મળિયે !

ધા સુણિયે દુઃખિયાંની,
બહાલાં ! બન્ધુ બનિયે.

ઠહાલા કલાપીને.

“ ખતા નહિ જતી ”—કવિ કલાપીની એ ગઝલની ધૂન.

૧.

પીડા તણી પરંપરા માંહે પડી રહેવું ;
મુંગે મુખે આવી પહોંચું રહેજે સહી રહેવું.
આનન્દમાં વાતું ન કાં બહાણું કદી બહાણું ?
તાપે ત્રિવિધ સૂતાં સદા ઉઠતાં બળી રહેવું.
જ્ઞાને વિધિ શિખાવતો સ્વાતું અને સ્વાતું ?
જાને ન એ સુખસ્વર્ગનું, એને લખ્યું રહેવું.

૨.

તું જે તજી અંતે ઉડ્યો, ઠહાલા મયૂર બાપુ !
ઠહાલાં પીડે વિયોગથી : એ જે સહી રહેવું.
ગભર જીગરમાં તું રમ્યો, મદારા મયૂર બાપુ !
ખાખી ગયો રાખીજ, તો રહેજે સહી રહેવું.
ઉડ્યો કયા ત્રાસે અમે તારાં છતાં ? બાપુ !
ભૂલ્યો, હથેલીમાં ધૂમ્યો, એ તો સહી રહેવું.

૩.

જેને ગણ્યું રસ નીતરેલું એ જગત તજવી,
સાથે મને પાંખે પૂરી ધાર્યું ન કાં લેવું ?
ત્હે લૂટનાં લહાણાં મળનાં જે કર્યાં, બાપુ !
કારી જખમ તેમાં સહ્યા, તે તો ગણી રહેવું.

ઉંડું હતું તુજ દર્દ દોરંગી જગત કેરું,
છતાં તુજ રેલતી દિલ રહેમઃ એ સ્મરી રહેવું.

૪.

તે ઝેર, ઉતારી, ધર્યાં જગનાં અરે! આપુ!
એથી શું કંઈ એકાંતમાં ધાર્યું જતું રહેવું?
અન્દો ખુદાનો, ઇશ્કનો તું ઓલીયો, આપુ!
કેકા થકી મંત્રો સર્યા, તે તો જપી રહેવું.
નાચ્યો કલા પૂરી, હુલાવી ડોક પચરંગી;
આંસુ સર્યા, કલગી નમી, એ ગૂઢ છે રહેવું

૫.

ભેરવ તથા તાંડવ તણા બણકાર લીસોટા,
રહેતાં ભુસાશે, એ ય હંદેણું: તો સહી રહેવું.
બૂદી જહાંનો તું શીરસ્તો, ખોળીયું બદલી,
આવી ઉડ્યો ઝળકાવી પાંખો, જોવું ને રહેવું.
જેતા પ્રણાની વેદના વસમી જ તે વેદી,
ગાયાં છતાં દિલનાં જ ગીતડાં, એ સ્મરી રહેવું.

૬.

માની મળ જ્યાં ત્વે, કવિતા કોતરે ત્યાંની,
ધોશે જ આંસુ, તહો ય તે જળમાં લખી રહેવું.
તહારું હૃદય, તહારું સ્વરૂપ, તહારી કૃતિ, ને તું,
કે જે હતું નહોતું થયું, તે તો સહી લેવું.

આવો પ્રભુનો માનીતો તે તો હવે જાણ્યું,
ત્હારી પ્રભુતા ઝીલનારાં ચે ઝગી રહેશું.

૭.

તૃપ્તિ તથા મુક્તિ ધરી વાઘ્યો સદા વિશ્વે,
તુંને સદાય અનંતતામાં કલ્પતાં રહેવું.
માળા અમારે આંસુની અર્પી સદા રહેવું,
પીતાં પ્રસાદી ત્હે દ્રવી જંપી જરા રહેવું.
શિવમય થજે તું શાંત શક્તિને સુતા અંકે!
એવું હવે ત્વદ્રૂપને ઈચ્છી સદા રહેવું!

ભક્તવીર નરસૈયાને વન્દન.

દોહ કાંઠે કદમવાકી હેયાં-એ લય.

નમુ નેહે તને, નરસૈયા !

પ્રેમભક્તિ ન્યાવે થયેયા, હો !

રમઈ રનેહે તને, નરસૈયા !

જૂઠું જગતથી તાન જગાવ્યું,

તમ્બૂરમાં, રસછેયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

સાધી તે આનન્દવિષ્ણુની

શાંતિલક્ષ્મી ભેયા, હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

ઠહાલાનું ઠહાણું હેયે વાતાં,

રેલવ્યા રમ્ય રવેયા, હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

યોગલીલા શ્રીકૃષ્ણની ફૂળ,

તે તો, સૌરાષ્ટ્રપૈયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

આચાર ને વિચારની એકતા,

તે તો પ્રેરી, નિર્ભય ભેયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

પ્રેમભક્તિ ન્યાવે થયેયા, હો !

રમઈ રનેહે તને, નરસૈયા !

ઝહાલું વતન.

મહારા રામ ગયા વનવાસરે, નયણે નિદ્રા ન આવે જરી,
એ લજનની ધૂન.

લાડિલું લલિત મનોહર ધામ રે !
ડોલે ઝહાલું વતન ઉરે !

ઘેલું ગોકુળ સમ મુજ સુરઆમ રે !
ગોંડળ ગરવું મહારૂં કુળગામ રે,
જુનાગઢ મુજ જન્મ તીર્થ ધામ રે
ડોલે ઝહાલું વતન ઉરે !

પગલાં જ્યાં માતપિતાનાં,
ખાલપણનાં બન્ધુ જ્યાં,
ત્યાં તો પહેલા અમ પ્રીતિપ્રણામ રે,
ડોલે ઝહાલું વતન ઉરે !

વસમી પળ વળે વિસામા,
સ્મરતાં અમકાર સ્પુરે જ્યાં,
ત્યાં તો કરિયે અમ શિરનાં દાન રે,
ડોલે ઝહાલું વતન ઉરે !

દેવદમ્પતી બાળકડાં,
રાજવી રંક રમે જ્યાં,

આં તો વિલસન્ત અમારા રામ રે !

ડાલે ઝહાલું વતન ઉરે :

મીટે મીટ માનવ મળતાં,

હૈયાં તો હસી પડતાં જ્યાં,

ત્યાં તો ઉછળે આત્મનૂ અભિરામ રે !

ડાલે ઝહાલું વતન ઉરે !

ઘેલી ગોવાળી કેરાં,

હહાણું હહાતાં ઝહાલાં જ્યાં,

ત્યાં તો થનગન નાચે અમ પ્રાણુ રે !

ડાલે ઝહાલું વતન ઉરે !

લાડિલું લલિત મનોહર ધામ રે !

ડાલે ઝહાલું વતન ઉરે !

અમે તો કાઠિયાવાડી.

ખિહાગની ગઝલ.

૧.

અમે તો કાઠિયાવાડી, સખલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !
ભૂખ્યા ઉરભાવના, પ્રભુભક્તની ભૂમિ અમારી !
અમે તો કાઠિયાવાડી, સરલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !

અમ ડેલિયે આવો, સુજન !

પધરાવિયે દિલદાયરે :

રેલી કસુમ્બલ રંગ નયને,

ચેતના જ જગાવિયે !

૨.

અમારે ડાલતે ડુંગર જૂલે હો ! દેવવાડી :
વસે ત્યાં ધર્મવીર પ્રેરક પ્રચારક સન્તગતિ.

નરસિંહ મીરાં ને સુદામા

લમ શ્રી કૃષ્ણ અશોકને

વાતસલ્યબર પગલે પનોતે,

પ્રાણ, પત્થર, અમ ધરે !

૩.

જૂએ જુંડ ઝાડી સોરઠા દૂહા ગળવી :
ધૂમે ત્યાં રાજવીર રક્ષક સહાયક સિંહગતિ !

રણુધીરને પગલે પળી,
અમ જાત સ્વસ્થ બનાવિયે ;
રાજપ્રજાની દિલબરી
સ્વસ્થાન જુજવે ઝીલિયે !

૪.

અમારે આંગણે ફરતો જ સાયર કંઈ તરંગે,
નીતરતે નીર ધરતો લહાણુ મોતીની ઉમંગે !
પશ્ચિમ દ્વારે બ્રિટિશસામ્રાજ્યનો
હિન્દી સ્વરાજ્યનો,
બાહુ અડગ, ગુજરાતબન્ધુ,
સ્વદેશ અમ પ્રગતિ ધરે !
અમે તો કાઠિયાવાડી, સરલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !

હસ્તિનાપુરમાં રાજ્યારોહણનો મહોત્સવ.

મરાઠી સાખી.

૧-આમંત્રણ.

૧.

અહોભાગ્યની આ પળ ંહાલાં, સર્વ હિન્દી જન! આવો,
 ંહાલપને ઓવારણ, તોરણ, રાજસુજ્ઞેડ વધાવો;
 દિલદરબારે પધરાવો,
 ને લ્યો અતિથિદેવનો લહાવો!

૨.

સૌભાગ્યનો પ્રસંગ વિચારી, સહચારે સંચરજે!
 ઔટન બન્ધુ સહ દેશસેવને ધર્મધુરંધર બનજે!
 દાનાં! છો તેવાં દિસજે—
 આર્દ્ર, ઉદાર, ઉજ્જવળ! હો!

૩.

પ્રજાપુત્ર કે રાજપુત્ર સહ દેશપુત્ર શાણા! હો :
 ઔટનરાજને રાજેન્દ્ર કરી સામ્રાજ્યને સુહાવો!
 ગુણિયલ! ગુણુગ હો રહેજે!
 સંગે સમૃદ્ધ પ્રગત થજે!

૨-સ્વાગત.

મરાઠી સાખી.

૧.

ભલે પધાર્યાં રાજદમ્પતી ! સ્વગૃહ ગણી અહીં આવ્યાં,
હર અમીરસથી નયન કમળને આજ અહો ! ઉભરાવ્યાં !
ઉછળતા ભાવ ભરી અંજલિ સ્વીકારો રાજસુજ્ઞેડ ! જરી.

૨.

રાજ ! ધ્રિટનસતસંગે પામ્યાં રસસુગન્ધ અમ પાછાં :
એમ હજી વિકસવા દધને બાંધવ રહેજે સાચાં !
સહિષ્ણુ વિષ્ણુ સમ રહેજે, રસાયન પાજે ને પીજે !

૩.

હિન્દપટે સામ્રાજ્યમંડળે, રાજ ! ધ્વજા કંઈ સૂચવે :
અભયદાન દેવાય ન્યાયનેહે તો અભેદ વિલસે !
હિન્દને, રાજ ! સ્વસ્થ કરજે, મહુ ! એ પુણ્યભાવ ફળજે.

૩-વધામણાં.

લય : કલ્યાણ : ત્રિતાલ.

હિન્દી રાજેન્દ્રદમ્પતી ! પધારો, વધાવું !
પધારો, વધાવું વહાલે, હંચે પધરાવું !

મનનાં મોતીડાં ધરિયે,

બોળા સદ્ભાવ ધરિયે ;

પ્રાણને પ્રકાશ ધરિયે, અધૂરું વધાવું !

આવો, અમ મંદિર ઝૂલો!
 અમ ઉર જોઈ જાણી લ્યો!
 જોગવિધે જીવન, આવો, રાજપ્રજાનું!

પ્રભુની પ્રજા હિન્દી જન,
 ધ્રિષ્ટન પણ અમ બન્ધુજન:
 સામ્રાજ્યના મંદિરને સંગે શિર રહાવાનું!

દેવે સંજોગ રચ્યા, તે
 ઉજાળવા નેહ ન્યાયે:
 ધર્મનીતિ ને ચેતન સૌખ્ય વધવાનું!

આકાશી આકૃતના દા!
 જાણ્યા અજાણ્યા કંઈ ધા!
 ધા સુણી ધાતાં દુઃખહર સાંભાગ્ય વધવાનું!

પ્રભુનાં પેગામી રહેજો,
 પ્રભુતાને પદ સંચરજો!
 પંચમાં પ્રભુ જોવા રાજ! ગાજો એનું ગાયું!

આરાધન અધીનતામય,
 રાજ! ને પ્રજા! પરસ્પર,
 ધરજો જી, એમાં સૌનું શ્રેય થવાનું!

હિન્દી મણિ શ્રિદિશ કુન્દન,
 પ્રભુરચિયાં અબન્ધ અન્ધન !
 એ યોગે ઉજ્જવલ જનજગ વધુ બનવાનું !
 તેજસ્વી હીન્દી પુરાતન !
 પ્રગતિકર બહાદુર શ્રિટન !

સામ્રાજ્યે સાંગોપાંગે નેતા થવાનું.
 આવોશ રાજ ! સન્નેડે, બહાલથી વધાવું !
 બહાલથી વધાવું, આવો, દેયે પધરાવું !
 હિન્દી રાજેન્દ્રદમ્પતી ! પધારો વધાવું !

૪-દેશોદયની ઉષા.

મરાઠી સાખી.

૧.

દેશજનોના ઉજ્જવલ મુખમય દેહ ધરે જે દેવી,
 એ તો એક જ દેશોદયની દિવ્યભર ઉષા અનેરી !
 સરલ અભેદ ભરી, અહા ! એ મણિ સમ મનોહરી !

૨.

તેજ સુકોમળ, પવન લહરીને, પલ્લવ પહેરે અંગે,
 તારલિયા વેણીમાં વિરમે, સુરેખ સુરખી રંગે,
 પ્રેરતી પરવરતી ધર્મ સહચારે ઉષા સખી !

૩.

ઉદયસમય ને દિવ્ય દેહ, દિનદર્શન મંગલ થાતાં,
ઉમંગ નયને, સ્મિત વદને, કર સુકૃત્ય, પગલે પ્રભુતા;
લીલા તપતેજભરી પૃથ્વીને આ પટ વિસ્તરતી !

૪.

સુગન્ધવતી પૃથ્વીને પલ્લવ રસસાગર કંઈ ધ્રુધવે,
ક્રામળ ક્રમળદળે લક્ષ્મીઉર વિષ્ણુ દેવ કંઈ વિલસે :
એવી રસરાશલીલા વિકસાવે રાજકલા !

૫.

જગજ્જનોના પંચાયતને એકવાક્યતા ગુંજે,
લોકારાધક પુણ્યાત્માનાં ઓળસૂ એતન આંજે :
એવી સ્વરજ્યોતિલીલા વિકસાવે પ્રજ્જનનતા !

૬.

વિશેષ ધર્મે તીવ્ર ન્યાયથી સ્નેહસામ્ય વિસ્તરતાં,
સ્વસ્થ કર્મયોગીને સ્વાર્પણ, સંયમશાંતિ, વિલસતાં;
એવી સંસિદ્ધિ લીલા, વિકસાવે પ્રભુજનતા !

૭.

દેશોદયની ઉષા એ સમી અહો ! ઉદઝવા લાગી,
પ્રોત્સાહક અજવાળાં પ્રકટયાં, અજળ્ય એતના જાગી :
વાગી વિજયધંટા, મંગલ એ સંકાંતિદશા !

૮.

દેવગ્રજા! સઉ ભક્ત ઘેલડાં! દેશતપોવન ધૃમો!
 પ્રભુનો જય લલકારી જાતને સુકર્મયજ્ઞે હોમો!
 જ્યાલા ઝળહળજે! સર્વને આમંત્રણ કરજે!

૯.

અભયભર્યા સજ્જન જ્યોતિર્મય દેશપટે તરવરજે!
 ઉખા ને આનન્દ સ્વસ્થતા ઝીલજે ને ઝીલવજે!
 કરશે પુણ્યકૃતિ સર્વની કલ્યાણક પ્રગતિ!

૫-હિન્દ મૈયાનાં હાસ્ય.

સારંગ.

અહો! મોરી હિન્દ મૈયા
 હસે કે હળવે હૈયે આજ!

દીન દુભાયલ દેશજનોના
 ખોલ ઝીલે ધરી ભાવ;

બહાલ અને વિશ્વાસની નીતિ
 આદરે જગવી આશ્વ:

કરે એક ગ્રંથ સામ્રાજ્ય:
 હિન્દ ઘિટનના સમ્રાટ!

શ્રિષ્ઠિશ મુદ્ધિવંત,
હિન્દી જન ઉરસવંત;
ઉભસ ને સુવાસયોગે,
જેગવે જીવન, ધન્ય!

પ્રવૃત્તિ પૂર્વનું સ્વરૂપ,
પ્રશાંતિ પશ્ચિમની અનુપ!

જાગતાં દરિયાવદિલી
રેલે દિલનાં દૂધ;
બને અમીરસપાને બાંધવ
જાણે દેવના દૂત:

અહો! એ ભાવિ જયવિલાસ
સૂચવે હિન્દ મૈયાનાં હાસ્ય!

૬-શ્રિષ્ઠનને જે બોલ.

મરાઠી સાખી.

૧.

બહાદુર શ્રિષ્ઠન ધીર! ધન્ય હો! ઉદાર દિલ દર્શાવ્યું!
હિન્દી હૈયાને ઓળખતાં અંતે સવેળ ધીર્યું!
રાજને સોંપ્યા અમ અંકે ઝુલવવા સામ્રાજ્યને શૃંગે!

૨.

શ્વાસે સમતા રચાય, ચેતન ઉભરાય જ ઉચ્છ્વાસે;
નિઃશ્વાસે શાંતિ સંચરતી, રસે રનેહ વિશ્વાસે:
સંજીવનલીલા હો! એ, વિચરિયે આવા શુભ યોગે!

૩.

દેશવ્યવસ્થાપક અમ બાંધવ ધ્રિટન ! વન્દન લેજો !
 બહાલવિનયને આવે વિનિમય, વિકાસનય વિસ્તરજો !
 હિન્દની પ્રાચીનતા ઝીલજો ! આત્મસંસિદ્ધિ ખીલવજો !

૭-વિદાય.

સોરઠ.

આવજો, મનમાન્યાં મીજમાન !

બહાલાં પ્રાણુ સમાન !

જાગે અમ અંતરમાં તમ તાન.

પુણ્યભર્યે પગલે અજવાળ્યાં આવી અમ ધરત્યાર :

ઐક્ય તણે સંચાર જગવશું જગમાં એકાકાર !

આવજો, મનમાન્યાં મીજમાન !

સ્વજનસમાગમમાં દિલ ડોલે ઊજમાળે સમભાવ !

ઓછાં ઓછાં બને બહાવરાં, એ પ્રભુતાના હલાવ !

આવજો, મનમાન્યાં મીજમાન !

દૂરઅદૂરે એક અહો ! જ્યાં હસે પરસ્પર પ્રાણુ !

આંમુનો એ અભેદ વિલસે ત્યાં સુખ સ્વર્ગ સમાન !

આવજો, મનમાન્યાં મીજમાન.

અમારી પિછાન.

બિહાગની ગઝલ.

જનેતા જન્મભૂમિ ને પિતા પ્રભુ અમારે :
મીઠાં માયાપની સેવા સહોદરને અમારે !

મમતા ઝરે મૈયા, પિતા પ્રેરે,
રસાયન રેલિયે,
ચલવી ચમક કંઈ ઓર ઉજવલ
આત્મબલ બહુલાવિયે !

જનેતાનાં જ દ્વેષે બસ થવું દુષ્કર્મ અમારે :
પિતાને છાંય, બનવું આત્મતેજસ્વી અમારે !

સંસાર સુંદર સારમયઃ ત્યાં—
ડાલિયે, ડાલાવિયે;
ઉલાસમાં રમતાં અજબરંગી
જગત અજવાળિયે !

જનેતા જન્મભૂમિ ને પિતા પ્રભુ અમારે :
મીઠાં માયાપની સેવા સહોદરને અમારે !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

ભૈરવી.

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

અમારો ધર્મ, થવું રણવીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

લાડધેલી જનનીના જાયા,

લાડકવાયા લગીર ;

શિરછત્ર શંકર વિભુવરના

અમે કુમાર સગીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

ત્રિવિધ તાપથી સિદ્ધ અમારાં

ઉદ્દીપક ઉરનીર ;

આત્મઉજસ ભર્યા આશાજળ

ધ્રુવે અમ ગમ્ભીર !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

મ્હાન પ્રાણને પ્રકુલ કરિયે,

જનાવિયે નરવીર :

લહરીમય ઉછળિ વિહરિયે,

જની સ્થિર ધીર સમીર !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

અમારો ધર્મ, થવું રણવીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

સન્તન.

કાચારે કયસે રાઈ તજ દીયા પ્રાણુ :- પ્રભુલક્ષ્મી કપીરજીની
એ લેરવીના લજનની ધૂન.

સન્તન મનભરિયાં મળજે રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર;
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

મોહમેઘલીમાંહિ, શોચને બળબળતે બપોર,
નિરન્તર બળબળતે બપોર,
ઉજવલ એ ચન્દનીના જેવાં

મીઠાં મ્હેરામણુસમ જન મળજે રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

આજકાલની અજબ ધૂનમાં ઓરદોરને ખેલ,
નિરન્તર ઓરદોરને ખેલ,
નેહભર્યાં નન્દનનાં જેવાં

સાચાં સજ્જન હો આવી મળજે રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

માયાવી કાયાની કફની પ્રકટે પ્રભુઅવતાર,
નિરન્તર પ્રકટે પ્રભુઅવતાર;

આત્મદાન વીર જગ અજવાળે,
એવાં મહાજન મોઘેરાં મળજે રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

જગમાં પ્રભુઆદેશ જગાવી બને માનવી દેવ,
 નિરન્તર બને માનવી દેવ,
 કુમકુમને પગલે પાવનિયાં
 એવાં પ્રભુજન હો અમને મળજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
 નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

આત્મજ્યોત ઝળહળાવનારાં અમ દેયાંતે હીર,
 નિરન્તર અમ દેયાંતે હીર,
 તાંતણિયે બન્ધનિયાં બાંધે
 એવાં સન્તનિયાં પ્રભુ ! મેળવજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
 નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

સન્તન મન બરિયાં મળજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
 નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

પ્રભુનાં દર્શન.

ગઝલ.

આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !
વન્દિયે પ્રભુ ! આવો, અભિનન્દિયે વિભુ !

આવો, સાધુસંત સંગ વન્દિયે પ્રભુ !
આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

આનન્દ મંગળને પ્રસંગ,
ઉમંગ અતિશય જગતો,
નયને નયન મળતાં મહા
જ્યોતિ પ્રકટ પરખાવતો !

એકમાં અનેકમય વધાવિયે પ્રભુ !
વધાવિયે પ્રભુ ! આવો અભિનન્દિયે વિભુ !
યોગક્ષેમ રનેહ દયાભાવમાં પ્રભુ !
આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

પ્રભુનાં જનો પગભર થઈ,
પગલે પ્રભુને પરવરે,
પગલાં પ્રભુતાનાં ભરે,
ત્યાં જગતજન સહ સંચરે !

પુણ્ય કેરાં દર્શને પિછાનિયે પ્રભુ !
પિછાનિયે પ્રભુ ! આવો, અભિનન્દિયે વિભુ !
યજ્ઞ, દાન, તપ, વ્રત, સદ્વર્તને પ્રભુ !
આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

બલવીર બાલકો.

આશાની ધૂન.

બાલકો ! બલવીર બનિયે :

બાલકો ! બલવીર :

વીર વિક્રમ સમ વિચરિયે,
સ્થિર પદ પાછાં ન ભરિયે,
પંથ પ્રગતિના વિચરિયે :

બાલકો ! બલવીર :

સત્વનાં રસપાન કરિયે,
સત્યનાં જ્યોતિ જ ઝીલિયે,
પ્રબળ નિર્મળ દેહ ધરિયે :

બાલકો ! બલવીર :

સ્તિષ્ઠ નિર્ભય મીટ ભરિયે,
બોલ ઉજળાપુલ વહિયે,
આત્મદર્શન એમ ધરિયે :

બાલકો ! બલવીર :

દેવના તો દૂત બનિયે,
ચેતના દીન ઉર ભરિયે,
સ્વર્ગ સુંદર એમ રચિયે :

બાલકો ! બલવીર :

રમતા રામ.

ભૈરવી.

અમે તો સદા ય રમતા રામઃ
અમારો ધર્મ એ જ આરામ !

બ્રહ્મચર્યનું તેજ અમોમાં,
ઝગમગતા ઝળકાવે રામઃ
સંતસંગથી પંથ સત્યને પળતાં,
ઉર ઉછળે અભિરામઃ
અમે તો સદાય રમતા રામ.

વિચારમાં કોમળ, આચારે કઠોર,
ચાવાનો અભ્યાસ ;
સ્વજન સહિતે રક્ષાવાં રક્ષાવાં,
એ સંસાર તણી તો સારઃ
અમે તો સદાય રમતા રામ.

બાલ ગીત.

ચોપાઈ.

નમિયે, સૂરજ સુખ કરનાર!
 અગ્નિ સમા પ્રભુના અવતાર!
 પ્રાણી પદાર્થ વિશે વસનાર!
 અજવાળાં આંખે ભરનાર!

ચાંદલિયો તારલિયા દીપ,
 સહિ તમારા જૂનવાં રૂપ;
 રમિયે ને કરિયે કલ્લોલ,
 તમ અમીનજરે રહી રસબોલ.

તન તોડી કરિયે પરમાર્થ,
 એવાં બળ દેજો તપ માટ;
 અમને ઉજળજો, રવિરાય!
 કરી આરતી, પડિયે પાય.

સ્તવન.

દીન્દી.

ગોળાં ધૂમ્મટમાં ધૂમી રહેલ ગોળા,
 પુનિત પૃથ્વીથી ય વિશાળ ને અમોલા;
 તાપ છાંય વૃષ્ટિ ફળ ટુલો અનેરાં:
 સુખદ સર્વ પ્રભુ! એ તમે રચેલાં!

પ્રેમના પ્રસાદ સૌ પ્રભુ! તમારા,
 પ્રાણી માત્રમાં ચમક જગાવનારા!
 હેતપ્રીતથી હો! મ્હાલતાં એ સંગે,
 ન્યાણી તમને પ્રભુ! નાચતાં ઉમંગે.

માત તાત ભાઈ બહેન બહાલધેલાં,
 લાડ કોડ પૂરતાં રમી રહેલાં,
 લહાવ એ રચે હો! સ્વર્ગ જીન્દગીમાં,
 ઘેર ઘેર પુણ્ય થાય દેણુગીનાં.

કુસુમની કળી સમાં અમે તમારાં:
 સ્નેહની સુગંધથી વધાવનારાં;
 પાડ માનતાં ન આવડે તમારો,
 બાળ ગભરૂ અણુસમજીને નિભાવો.

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

ભૈરવી.

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

અમારે રેલવવો આનન્દ;

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

મદ્દાની પાલનમાં વિકસે

અમ જીવનનાં તંત્ર;

વિકાસમાં તો વેગ ભરે કંઈ

નિર્ભયતાના મંત્ર:

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

નાથ તણા નિર્ભય નન્દનને

સ્વાર્પણના સ્વચ્છન્દ;

તાત સમાં તેજસ્વી વિચરિયે,

ભરિયે તેજતરંગ:

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

ઉગ્ગળિયે રસસુગન્ધ વધવા

વસુન્ધરાનાં રત્ન;

પ્રાણુરસાયન પ્રસારિયે

રમી અમ ચેતનને રંધ્ર !

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

અમારે રેલવવો આનન્દ;

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

સાધુડિયાં.

રે અમે અબજાને માયા બહાલી રે—કવિ મૂળસંસ્કૃત જીગલજીગારી
નાટકના એ ગીતનો ઢાળ.

રે અમે તો સાધુડિયાં!

અમે સદાનાં સાધુડિયાં!

અમે પ્રભુનાં સાધુડિયાં!

સરળ હૃદયનાં સંગી રે,

સંગી રે, સંગી, એકરંગી.

આળાં મૃદુ અંતર વાળાં,

કાલાં ઘેલૂડાં બદલાં:

ભોળાં બાલૂડાં દિલનાં રંગી રે,

રંગી રે, રંગી, એકરંગી.

સુખિયાં નીરખી રીઝનારાં!

દુઃખિયાં તો દેવ અમારાં;

બૂખ્યાં ઓછપનાં ઊરનાં અંગી રે,

અંગી રે, અંગી, એકરંગી.

રે! અમે તો સાધુડિયાં!

અમે સદાનાં સાધુડિયાં!

અમે હરિનાં સાધુડિયાં!

સરલ હૃદયનાં સંગી રે,

સંગી રે, સંગી, એકરંગી.

આંસુડાંની લહાણ.

રૂઢી ને રૂપાળી રે, મીઠી ને મધુરી રે, મદાવર! ત્હારી મોરલી હો ॥—

ભગવતી મીરાંબાઈના એ ભજનની ધૂન.

આવો, આજાંભોળાં રે!

મનડાંના મોળાં રે!

ઉરનાં અમોલ્યાં રે!

પ્રભુના ધરનાં થેલડાં હો ॥

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણ:

આવો, આવો, આસુનાં કેસુની લહાણ.

આંસુ પાડી સંભારશું,

સાંભળશું સુખદુઃખ:

હરી દોલલાં હો થશું

એકમેક દિલ્લૂલ!

નિરાંત વાળે આંસુડાં હો ॥

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણ.

નિરાધારને નિરખતાં

નયન ભરાશે નીર;

કઠોર થઈને સેવિશું

દહીં દિલ લગીર:

અંતર ઠારે આંસુડાંની હો ॥

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણ.

કુમળાં ઉર સંભાળશું,

જાણે હળવાં પુલ ;

ભરી ચમક પ્રભુતા તણી

કરશું પ્રાણ પ્રકુલ :

ઉર અજવાળે આંસુડાં હો !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણુ :

આંસુડાં તો કેસુડાં હો !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણુ.

કુમળાં દિલની દાઝ.

આંખ વિનાનું અંધારું રે:—એ ધનાશ્રીના ભજનની ધૂન.

લેશ ન કોઈ દુભવજ્ઞે રે !

કુમળાં દિલને,

કુલડાં સમ હેતે દુભવજ્ઞે !

દષ્ટિના ડંખ ન દેજ્ઞે,

અમીની નજરે રસ ભરજ્ઞે ;

દિલને દરિયે સંગે, યસ : ફરજ્ઞે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ દુભવજ્ઞે !

કાળાં ગોરાં નવ કૂહજ્ઞે,

હસતે મ્હોમે જ હસવજ્ઞે ;

ઉજમાળા ખોલે ઉજળાં કરજ્ઞે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ દુભાવજ્ઞે !

ભરોંસે ન કોઈ ભૂલવજ્ઞે,

ભોળાંમાં ભાવ જગવજ્ઞે ;

નિર્બંજને પ્રત્યગ યનાવી વિલસજ્ઞે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ દુભવજ્ઞે !

પ્રભુનું શરણુ.

મેં તો તોરે દામનવા લગી, મહારાજ !—એ ભૈરવીના પદની ધૂન.

અમે તો ત્હારાં શરણુ ધર્યાં :

અહો કિરતાર !

ભોળપ ભરપૂર,

ઝોછપને ઉર,

ત્હારો એક આધાર ;

અહો ! કિરતાર !

ભરચક્ર ભવમાં,

ભર વસ્તીમાં,

ત્હારો એક દિદાર :

અહો ! કિરતાર !

અમે તો ત્હારાં શરણુ ધર્યાં :

અહો ! કિરતાર !

અલખ દરબાર.

હિયનો રાસડો.

અલખ દરબારને મનડાંની માયા ઉઘાડજે રે લોલ ;
 એવા દરબારમાં ઘેલાં માયાળુ મ્હાલજે રે લોલ.
 પાતાળ ફેડી પ્રીતિગંગા પધારજે ઉરમાં રે લોલ ;
 છોળો છલકજે રસકણિકાના ઘાટમાં રે લોલ.
 ઉંડા આનન્દના ઉમંગકાના સાથિયા રે લોલ ;
 પૂરજે આંસુડે કોતરી કીનારી આંધતાં રે લોલ.
 અંબાર ઉતરજે નયણે અણુમોલડે તેજના રે લોલ ;
 આનંદઉજસના વાળે અનેરા વાયરા રે લોલ.
 વેરજે વિમળ ભાવનાને સોનેરી પાંખમાં રે લોલ ;
 કોડિલા કલદંસ ઉડી રહેજે સત્કાર્યના રે લોલ.
 ફરતાં જ કુટજે માનવ કુટુંબનાં ઝાડવાં રે લોલ ;
 મ્હાલે શલે તેમ રીઝજે ખીજના બહારમાં રે લોલ.
 મોંઘેરી મુંઝવણ, મીઠી મજા કંઈ રોજની રે લોલ ;
 સુણજે ને કહેજે, પાળે સુધા કંઈ શાતિની રે લોલ.
 પગલાં સુજેડનાં સવળાં પખાળી વન્દજે રે લોલ ;
 મીઠાં મીઝમાનને દિલની મહેમાની દઈ રાયજે રે લોલ.
 કોટિ કલ્યાણુકર લલાવા આવા સહચારના રે લોલ ;
 લેજે, લેવરાવજે સડને અલખ દરબારમાં રે લોલ.
 અલખ દરબારને મનડાંની માયા ઉઘાડજે રે લોલ ;
 એવા દરબારમાં ઘેલાં માયાળુ મ્હાલજે રે લોલ.

પ્રિય જનોને સમર્પણ.

૧.

નયનને અમી પ્રાણુ પોષતાં,
 ઉરહિંડોલમાં તો હૂલાવતાં,
 રમરણુદર્શને કેં કુલાવતાં,
 પ્રિય જનો ! તમે દેવદેવી શાં !

૨.

જયસમૃદ્ધિના યોગ સાધતાં,
 પ્રણયચેતને તો ઉગ્મળતાં,
 કર્ણુતા હરી હર્ષ રેલતાં :
 પ્રિય જનો ! તમે એમ પાળતાં !

૩.

જનની ! તાતા ! ને બહેન ! બન્ધુ હો !
 સહચરી ! સખા ! બાળુડાં અહો !
 ગૃહ કુટુંબ ને દેશ વિસ્તર્યા :
 પ્રિય જનો ! તમે અંતરે વસ્યાં !

૪.

પ્રતિ પળે અહો ! ધન્ય જીવને
 અધીન આત્મ જે સિદ્ધિ મેળવે,
 કુલની પાંખડી માત્ર એ ધરે :
 પ્રિય જનો ! વધુ એથી શું બને ?
 સમાપ્ત.

સચિત્ર

માસિકપત્ર.

ગુજરાતનાં માસિકોમાં અગ્રગણ્ય

અને

જુનામાં જુનું છતાં નવામાં નવું,

લોકપ્રિય અને જાણીતું,

ઉત્તમ લેખો, રસિક અને બોધદાયક વાર્તાઓ,

કાવ્યો, જીવનચરિત્રો અને

ઉત્તમ વાંચનથી

ભરપૂર,

—નવું જીવન આપતું ! નવું ચેતન આપતું—

સચિત્ર

માસિકપત્ર

સમાલોચક.

વાર્ષિક લવાજમ:

રૂપિયા ચાર: હિન્દ ખાદ્ય શ્રીલીંગ સ્થાપાસાન.

સચિત્ર 'સમાલોચક' ઑફિસ, મુંબઈ નં. ૨.

નવાં પુસ્તકો !

તૈઆર છે !

૨૧. ચન્દ્રશંકર પંડ્યાકૃત—

૩. આ.

૧. સ્નેહાંકુર ૦ ૩

૨. પાંચ પ્રેમ કથા ૦ ૬

૨૧. છગનલાલ પંડ્યાકૃત—

૧. કાદમ્બરી—સચિત્ર ૨ ૧૨

૨. એક અપૂર્વ લક્ષ્મી ૦ ૮

૩. સચિત્ર અક્ષરબોધ ૦ ૮

૪. મનોરંજક વાર્તાવલિ. ૧ ૦

૫. હાસ્યજનક વાર્તાલાપ ૦ ૬

૬. કાઠિસ્ટનું અનુકરણ ૦ ૮

પ્રો. કાન્તિલાલ પંડ્યાકૃત—

શ્રીયુત ગોવર્ધનરામનું જીવન અને

તુલના ૧ ૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી ઍન્ડ કંપની,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ નં. ૨.

હિલ ઉશ્કેરતી નવી
નવલકથા !

હૃદયસ્પર્શી સચિત્ર
નવલકથા !

ગુલામગિરીનો ગળખ.

(મિસીસ હૅરિએટ બીચર સ્ટૉના અંકલ ટૉમ્સ
કેબીનનો અનુવાદ.)

મિસીસ હૅરિએટ બીચર સ્ટૉની છબી
તથા

જીવન ચરિત્ર સાથે.

‘અંકલ ટૉમ્સ કેબીન’ નામની હિલ ઉશ્કેનારી
સુપ્રસિદ્ધ અંગ્રેજી નવલકથાનો ગુજરાતી અનુ-
વાદ, મૂળ પુસ્તકની આજપર્યંત અનેકાનેક આવૃત્તિઓ
પશ્ચિમની પ્રજામાં વેરાઈ છે અને તેનાં લેખક મિસીસ
સ્ટૉ. એક સમર્થ અને પ્રતિભાશાલી લેખક છે. અમેરિકામાં
ગુલામો રાખવાના અમાનુષિક અને રાક્ષસી રીવાજ હતા.
ત્યારે મનુષ્યોનાં જીવનને પશુઓ કરતાં પણ અનેકધા દુષ્ટ
રીતે રીખાવવામાં આવતું હતું, તેવાં ગુલામીજીવનનું
હૃદયભેદકને કરુણાની પરિસીમા દેખાડતું ચિત્ર આ પુસ્ત-

ક્રમાં છે. અનુવાદક અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડે પણ
ભાષાન્તરને એટલું જ સરસ બનાવ્યું છે. પુસ્તકને
વધારે આકર્ષિત કરવા ત્હેનાં કર્તા મિસીસ સ્ટોની
છબી ઉપરાંત એમાં બીજાં આઠ સુંદર અને
ભાવદર્શી ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યાં છે.

અનુવાદક,
અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડ.

પ્રકાશક,
રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
મુંબાઈ.

સંવત ૧૯૭૪.] [ઈ. સ. ૧૯૧૮.

કપડાંનું પાકું પુઠું, ગ્લેઝ્ડ કાગળ.

કિંમત ફક્ત રૂપીઆ બે. પોસ્ટેજ જુદું.

